

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030

PROJEKT

Dokument powstał w Departamencie Rozwoju Regionalnego UMWP

przy udziale ekspertów zewnętrznych:

prof. Jacka Szlachty

dr. hab. Wojciecha Dziemianowicza, prof. UW

dr. hab. Bogusława Plawgo, prof. UwB

Białystok, wrzesień 2019 r.

Spis treści:

1. Misja	5
2. Podlaskie 2030 – wizja rozwoju	6
Podlaskie przedsiębiorcze	6
Podlaskie partnerskie.....	6
Podlaskie perspektywiczne	7
3. Uwarunkowania zewnętrzne Strategii	8
3.1. Uwarunkowania światowe	8
3.2. Uwarunkowania unijne	8
3.3. Uwarunkowania krajowe	10
4. Analiza SWOT	12
5. Cele rozwoju województwa podlaskiego	15
5.1. Struktura celów	15
Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka	17
Cel operacyjny 1.1. Przemysły przyszłości	21
Cel operacyjny 1.2. Podlaski system otwartych innowacji	23
Cel operacyjny 1.3. Lokalna przedsiębiorczość	25
Cel operacyjny 1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego	26
Cel operacyjny 1.5. E-podlaskie	28
Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy	29
Cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy	33
Cel operacyjny 2.2. Aktywni mieszkańcy	35
Cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości.....	37
Cel strategiczny 3. Partnerski region	40
Cel operacyjny 3.1. Dobre zarządzanie	42
Cel operacyjny 3.2. Kapitał społeczny	43
Cel operacyjny 3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne	44
Cel operacyjny 3.4. Gościnnie region	45
5.2. Cele Strategii a inteligentne specjalizacje województwa	47
6. Terytorialny wymiar Strategii	49
6.1. Obszary strategicznej interwencji	49
7. System realizacji	57
7.1. Zasady realizacji	57
7.2. System wdrażania	58
7.3. System monitorowania	60
7.4. Ramy finansowe	63
8. Strategia a dokumenty krajowe	64

Nasze credo: Ambitne Podlaskie

W 2030 roku Podlaskie widzimy jako przedsiębiorcze, partnerskie, perspektywiczne. Ambitnie? Tak, ale credo naszej wizji rozwoju brzmi właśnie: Ambitne Podlaskie. Jakie działania powinniśmy podjąć, aby ta wizja stała się rzeczywistością, określa Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030. Najważniejszy dokument strategiczny, który wyznacza kierunki polityki regionalnej naszego województwa.

To wyjątkowy region. A jego największy potencjał stanowią mieszkańcy, którzy silnie utożsamiają się ze swoją „małą ojczyzną”. Są przedsiębiorczy, pracowici, kreatywni. Niestety, wieloletnia dysproporcja pomiędzy naszym regionem a innymi rejonami kraju, powoduje, że rozwój gospodarczy i związana z nim jakość życia wciąż odbiegają od poziomu innych regionów.

Dlatego tak kluczowe i przełomowe znaczenie ma nowa Strategia. Kreśli rozwiązania, jakie mamy przyjąć, aby skutecznie wykorzystać nasze potencjały i wzmocnić regionalne przewagi. W ten sposób nawiązujemy do Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i opartej na niej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, które stawiają za cel spójność, konkurencyjność i sprawność. Z naciskiem na spójność – zrównoważony rozwój całego kraju i zmniejszenie dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym. Zakładane kierunki interwencji muszą być więc dostosowane w większym niż dotychczas stopniu do sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podlaskiego i indywidualnych potencjałów terytorialnych.

Jako najważniejszy dokument dotyczący polityki regionalnej Strategia bierze pod uwagę nie tylko obecne uwarunkowania, ale również wybiega w przyszłość. Przedstawia, jak chcemy, by wyglądało nasze województwo za kilkanaście lat. Określa też, jakie działania należy podjąć w kolejnej perspektywie finansowej i jak optymalnie wykorzystać środki unijne w planie długofalowym, m.in. z krajowych programów operacyjnych, Programu Operacyjnego Polska Wschodnia czy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego. Uwzględnia cele polityki spójności po 2020 roku, które widzą Europę jako: inteligentną, zieloną i niskowęglową, lepiej powiązaną, bardziej społeczną oraz bliżej obywateli.

Cele są więc ambitne. Nie wdroży ich samodzielnie samorząd województwa. W realizację Strategii muszą zaangażować się wszyscy mieszkańcy: przedsiębiorcy, samorządy lokalne, organizacje pozarządowe, środowiska naukowe. Każdy z nas. Nie bez znaczenia będzie również jakże zmienna sytuacja geopolityczna.

Jednak mając taki kapitał społeczny, jaki stanowią mieszkańcy województwa podlaskiego, wierzę, że jesteśmy w stanie sprostać wyzwaniom, jakie kreśli znowelizowana Strategia.

Z poważaniem

Artur Kosicki, Marszałek Województwa Podlaskiego

1. Misja

Misja/credo Strategii Województwa Podlaskiego brzmi:

Ambitne Podlaskie

Misja Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego wyraża filozofię planowanych zamierzeń i jest skierowana zarówno do mieszkańców, jak i w stosunku do otoczenia. Wyraża w skrótowej formie wyjątkowość czy specyficzność planowanych działań oraz wartości i zasoby, na których mają się opierać. Województwo podlaskie jest zwrócone ku przyszłości i zmierza do pełnego wykorzystania swojego potencjału nie tyle naśladowując inne regiony, co wdrażając najnowsze, dopiero rodzące się rozwiązania i dokonując w ten sposób skoku rozwojowego. Głównym potencjałem regionu są mieszkańcy, a w szczególności ich ambicja, pracowitość – aktywność zawodowa i społeczna, wysokie i rosnące kompetencje. Atutem regionu są także unikalne walory środowiska i stosunkowo wysoka jakość życia. Wszystko to zapewnia regionowi przewagę w zakresie kluczowego czynnika rozwoju jakim jest kapitał ludzki. Cechami wyróżniającymi ambitne podlaskie jest także wyjątkowa rodzima przedsiębiorczość tworząca podstawę gospodarki oraz zdolność do współdziałania w sferze gospodarczej, czego przejawami już są prężne inicjatywy klastrowe.

Ambitne Podlaskie:

- ✓ w wymiarze gospodarczym dąży do osiągnięcia pozycji dobrze rozwiniętego regionu dzięki wykorzystaniu najnowocześniejszych technologii i rozwiązań organizacyjnych w zakorzenionych i już obecnie dynamicznych sektorach;
- ✓ w wymiarze społecznym dąży do pozycji jednego z najatrakcyjniejszych pod względem jakości życia mieszkańców regionów w Polsce i w Europie na bazie unikalnych walorów środowiska i wysokiej jakości usług publicznych oraz wysokiego poziomu kompetencji mieszkańców;
- ✓ w wymiarze terytorialnym dąży do możliwie najlepszego wykorzystania potencjałów rozwojowych i niwelowania słabości różnych części województwa, głównie poprzez rozwój oddolnych inicjatyw lokalnych i formułowane przez nie cele odzwierciedlające specyfikę danego terytorium;
- ✓ w wymiarze organizacyjnym dąży do pozycji regionu sprawnie zarządzanego, korzystnie powiązanego z partnerami krajowymi i zagranicznymi, skutecznie zabiegającego o interes własny i mieszkańców.

2. Podlaskie 2030 – wizja rozwoju

Wizja, jako pożądaný obraz województwa podlaskiego w 2030 roku brzmi:

Podlaskie: przedsiębiorcze – partnerskie – perspektywiczne

Te trzy filary będą determinowały działania podejmowane w ramach realizacji Strategii i są odpowiedzią na formułowane potrzeby rozwojowe regionu.

Podlaskie przedsiębiorcze

Przedsiębiorcze Podlaskie oznacza „przedsiębiorczy region”. W 2030 roku województwo podlaskie, jego mieszkańcy, instytucje i organizacje tworzące region będą kojarzyć się właśnie z przedsiębiorczością. Będzie to przedsiębiorczość rozumiana, jako: umiejętność radzenia sobie z wyzwaniami, problemami i zagrożeniami w sposób innowacyjny. Przedsiębiorcze podlaskie to region, który we wszystkich sferach życia społeczno-gospodarczego potrafi wykorzystywać nadarzające się szanse, aby poprawiać jakość życia mieszkańców. W warunkach niezwykle dynamicznego, gwałtownie zmieniającego się otoczenia przedsiębiorczość będzie nie tylko kluczową cechą podmiotów gospodarczych, ale także samorządów, instytucji i mieszkańców. Młodzież będzie wychowywana w duchu przedsiębiorczości, by posiadać zdolność dostosowywania się do ciągłych zmian. Przedsiębiorczy, kreatywni pracownicy będą najważniejszym zasobem instytucji i przedsiębiorstw. Samorządy i instytucje będą wdrażać innowacje społeczne zdolne sprostać już oczekiwanym, ale i nowym niespodziewanym wyzwaniom. W sferze gospodarczej nastawienie firm na wykorzystywanie szans i ciągłą ekspansję przyniesie sukcesy na skalę międzynarodową a regionowi dobry poziom rozwoju ekonomicznego. Przedsiębiorcze województwo podlaskie, to region, w którym konkurencyjne firmy, duże i małe, krajowe i zagraniczne, budują swoją silną pozycję międzynarodową w oparciu o wiedzę i zasoby regionu.

Podlaskie partnerskie

Ograniczone zasoby, w tym kapitału, kwalifikacji, innowacyjności oraz specyficzne położenie regionu na (krańcach UE) stanowią wciąż bariery rozwojowe regionu. Niezbędne jest lepsze wykorzystanie istniejących i często rozproszonych zasobów poprzez współdziałanie. Konieczne jest ponadto przyciąganie do regionu dodatkowych zasobów kapitału, ludzi, idei. Dlatego region stanie się partnerski, czyli nastawiony na współpracę wewnątrzregionalną, współpracę z innymi regionami w Polsce i w UE oraz współpracę z partnerami spoza UE, a w szczególności krajami wschodnimi. Własne zasoby będą efektywnie wykorzystywane dzięki współdziałaniu zarówno w sferze gospodarczej jak i społecznej, a także rozwojowi partnerstwa publiczno-prywatnego, gwarantującego możliwość łączenia zasobów różnych sektorów. Partnerski region, będzie przyciągał inwestorów, wnoszących kapitał finansowy oraz innowacyjne rozwiązania technologiczne i organizacyjne. Do regionu będą napływali też nowi pracownicy. Regionalne firmy będą wzmacniały swoją konkurencyjność poprzez uczestniczenie w powiązaniach sieciowych o zasięgu regionalnym, krajowym i międzynarodowym. Dzięki wzmocnieniu konkurencyjności przedsiębiorstwa będą w coraz większym stopniu kierowały swoje produkty i usługi na szeroki rynek krajowy i międzynarodowy. Uczelnie i ośrodki naukowe będą prowadziły ożywioną współpracę wewnątrzregionalną, krajową i międzynarodową sprzyjającą wysokiemu poziomowi edukacji i badań, z których korzystać będzie także samorząd i gospodarka regionu. Sektor edukacji będzie ściśle współpracował z pracodawcami, m.in. w celu dostosowania kształcenia do ich potrzeb. W roku 2030 województwo podlaskie będzie mieć wizerunek regionu partnerskiego, nastawionego na współpracę we wszystkich sferach, które mogą być wzmocnione zasobami i kompetencjami partnerów.

Podlaskie perspektywiczne

Województwo podlaskie w 2030 roku będzie regionem zachęcającym do wiązania z nim swojej przyszłości. Przekaz ten będzie adresowany zarówno do dotychczasowych mieszkańców, lokalnych firm, ale także ludzi i przedsiębiorców z innych regionów i krajów. Podlaskie perspektywiczne, to przede wszystkim region oferujący w długiej perspektywie bardzo dobre warunki do rozwoju i aktywności mieszkańców poprzez ograniczanie barier społecznych, gospodarczych i przestrzennych. Perspektywiczne podlaskie będzie wyróżniać się wysoką jakością życia, a przez to również dogodnymi warunkami rozwoju firm opartych na działalnościach wymagających wysokiego poziomu kapitału ludzkiego. Podlaskie będzie zajmowało wiodącą pozycję w pojawiających się nowych obszarach aktywności człowieka, dzięki ukształtowanym i powszechnym postawom otwartości na wyzwania i umiejętności dostosowania się do zmian w otoczeniu.

Unikalnym zasobem regionu pozostanie zachowane w dobrym stanie środowisko przyrodnicze. Konsekwentnie będzie stosowana idea zrównoważonego rozwoju przy jednoczesnym innowacyjnym podejściu do przyrody i jej zasobów. Rozwijane będą w szczególności technologie cyrkularnej gospodarki i produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Na bazie walorów środowiska i najnowocześniejszych technologii rozwijać się będzie rolnictwo ekologiczne.

We wszystkich obszarach rozwijane i wdrażane będą technologie cyfrowe, dzięki którym region będzie kształtował swoje przewagi konkurencyjne i wdrażał innowacje społeczne. W społecznym wymiarze rozwoju będzie to region wychodzący naprzeciw problemom starzejącego się społeczeństwa poprzez optymalne wykorzystanie potencjału mieszkańców w różnym wieku i zwiększanie poziomu aktywności zawodowej mieszkańców.

Perspektywiczne podlaskie oznacza również region ludzi uczących się, ciągle dostosowujących swoje kompetencje do dynamicznych zmian otoczenia, uczestniczących w globalnych trendach rozwojowych.

3. Uwarunkowania zewnętrzne Strategii

3.1. Uwarunkowania światowe

Globalizacja sprawia, że dla województwa podlaskiego rosnące znaczenie mają zjawiska i procesy zachodzące w skali światowej i europejskiej. Generalnie globalne mega-trendy społeczne i gospodarcze w XXI wieku nie są korzystne dla regionów europejskich. Po roku 2000 następuje osłabienie pozycji gospodarczej Unii Europejskiej, jej państw członkowskich, a także regionów, w relacji do najważniejszych konkurentów, jakimi są: USA, Japonia i Korea Południowa oraz Nowe Państwa Przemysłowe (NIS), przede wszystkim Chiny i Indie. Szczególnie zagrożone ekspansją gospodarczą NIS są słabiej rozwinięte regiony UE, takie jak między innymi województwo podlaskie, bowiem ich specjalizacja gospodarcza dotyczy produktów i usług, jakie mogą być wytwarzane poza Europą, przy znacznie niższych kosztach produkcji.

W ostatniej dekadzie nastąpiła istotna modyfikacja znaczenia najważniejszych mega-trendów. Zmiany związane z rozpowszechnieniem informacyjnych i komunikacyjnych technologii (ICT) oznaczają uprzywilejowanie państw i regionów, które najbardziej skutecznie wdrażają koncept społeczeństwa informacyjnego. Powszechny dostęp do usług ICT społeczeństwa (obywateli), podmiotów gospodarczych i społecznych, a także administracji publicznej oznacza obniżenie kosztów funkcjonowania państwa, gospodarki i społeczeństwa, stworzenie możliwości sieciowania współpracy, a także poszerzenie możliwości świadczenia usług publicznych. Ma to szczególne znaczenie w regionach peryferyjnych, takich jak województwo podlaskie, bowiem umożliwia przewyższenie deficytów wynikających z niekorzystnego położenia geograficznego.

Zmiany klimatyczne stanowią wyzwanie globalne ze względu na znacznie większą częstotliwość występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych (powodzie, huragany, susze itd.) oraz wyższe koszty funkcjonowania społeczeństwa i gospodarki (finansowanie różnych zabezpieczeń i przedsięwzięć mitygujących i spowalniających te zmiany). Odpowiedzią na to wyzwanie jest priorytet dla gospodarki cyrkularnej, ochrona wrażliwych ekologicznie obszarów i zasobów oraz budowanie odporności regionów, miast i obszarów wiejskich na zakłócenia procesów rozwojowych, jakie wynikają ze zmian klimatycznych. W przypadku województwa podlaskiego wyjątkowa koncentracja walorów i potencjałów ekologicznych oznacza priorytet dla działań podejmowanych w tej sferze.

Przełomowe odkrycia, wynalazki i zmiany technologiczne powodują istotne zmiany ścieżek rozwojowych całych kontynentów, państw, regionów i miast. Regiony, w których pojawiają się, a szczególnie stosowane czy wprowadzane są innowacje, zyskują silny impuls rozwojowy. Sposobem generowania i wykorzystania takich impulsów rozwojowych jest zwiększanie wydatków na badania i rozwój, tworzenie ekosystemu innowacyjności, wspieranie inteligentnych specjalizacji. Najnowsza generacja to między innymi: biotechnologie, techniki 3D, sztuczna inteligencja, technologie kosmiczne.

3.2. Uwarunkowania unijne

Unia Europejska będąca wyjątkową w skali światowej konstrukcją polityczną i gospodarczą zmienia się jakościowo w ostatnich kilku latach. Kryzys tożsamości Unii Europejskiej jest wyzwaniem dla jej przyszłości. Wyrazem tego są tendencje odśrodkowe i separatystyczne, a skrajnym przypadkiem jest Brexit. Zjednoczone Królestwo znajduje się w procesie opuszczania UE, co oznacza grę o sumie ujemnej dla wszystkich państw członkowskich, w tym także dla Polski i jej regionów. Opuszczenie UE przez dużego płatnika netto oznacza także istotne ograniczenie potencjału budżetowego tej organizacji na poziomie europejskim.

Konflikty zbrojne i napięcia polityczne mające miejsce w pobliżu granic UE generują potoki uchodźców i migrantów. Procesy globalne i napięcia polityczne w świecie wymusiły nowe i/lub zasadniczo rozszerzone kierunki interwencji, zarówno na poziomie europejskim, jak też państw członkowskich. Ogranicza to znacznie możliwość prowadzenia tradycyjnych polityk europejskich, jakimi są polityka spójności oraz wspólna polityka rolna. Dlatego w regionach o istotnej roli rolnictwa oraz problemach restrukturyzacji obszarów wiejskich, takich jak województwo podlaskie wyzwaniem jest zakładane zmniejszenie skali finansowania rozwoju obszarów wiejskich z funduszy UE.

Wyzwaniem dla Europy jest niekorzystny przebieg procesów demograficznych. Eksplozji demograficznej w wielu krajach świata towarzyszą zasadniczo odmienne tendencje w całej Europie, w tym także w UE. Charakterystyczne dla Europy zjawiska to między innymi: niskie stopy przyrostu naturalnego, starzenie się społeczeństwa, proporcja ludności w wieku poprodukcyjnym i przedprodukcyjnym. Prowadzi to między innymi do problemów w sferze świadczeń i ubezpieczeń społecznych, wyludniania się słabszych ekonomicznie obszarów, a także trudności w równoważeniu budżetów jednostek samorządu terytorialnego. Istotnym elementem pejzażu Europy staje się presja ze strony bogatszych państw, regionów i miast na wysysanie wartościowego potencjału ludzkiego z mniej zasobnych państw członkowskich i regionów UE, w tym także z Polski i z województwa podlaskiego. Dlatego niezbędne jest obok zasadniczego zwiększenia poziomu płac w województwie podlaskim konsekwentne podwyższanie jakości życia społeczeństwa, tak aby spowolnić, a następnie odwrócić niekorzystne tendencje związane z odpływem ludności, firm i potencjałów.

Mega-trendem występującym nie tylko w Unii Europejskiej są zasadnicze zmiany i przewartościowania następujące na rynku pracy. Robotyzacja, możliwość świadczenia pracy przez Internet, sztuczna inteligencja i inne zmiany są wyzwaniem dla wszystkich regionów. W centrum uwagi polityk publicznych są kwalifikacje. Niezbędne staje się zasadnicze przebudowanie systemu edukacji, uprzątnienie kształcenia (edukacja dualna), dowartościowanie segmentu edukacji przez całe życie, rozszerzenie kształcenia w zakresie kluczowych kompetencji (przykładem jest informatyka). Takie przewartościowania w globalnej skali są dla województwa podlaskiego szansą wykorzystania możliwości lepszego pozycjonowania regionu na europejskim rynku pracy.

Fundusze Unii Europejskiej pozostaną także po roku 2020 istotnym źródłem finansowania rozwoju Polski i jej regionów, zwłaszcza w ramach europejskiej polityki spójności oraz wspólnej polityki rolnej. Jednak skala tego wsparcia będzie najprawdopodobniej nieco mniejsza niż w obecnej dekadzie. Wynika to z Brexitu oraz z nowych i rozszerzonych kierunków interwencji strukturalnej na poziomie europejskim, a także ze zmian pozycji Polski w ciągu piętnastu lat po akcesji do UE. W latach 2021-2027 Polska pozostanie największym beneficjentem europejskiej polityki spójności, jednak jej udział w alokacji funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w UE 27 zmniejszy się z około 22-23% do niecałych 20%, co wynika z niekorzystnych dla naszego kraju propozycji dotyczących pułapu transferów finansowych w relacji do produktu krajowego brutto (PKB) Polski, jako kraju beneficjenta. Propozycje pięciu celów polityki spójności UE po roku 2020 to Europa: 1. Inteligentna; 2. Zielona i niskowęglowa; 3. Lepiej powiązana, 4. Bardziej społeczna oraz 5. Bliżej obywateli. Środki polityki spójności będą dostępne na realizację tych 5 celów, jednak na dwa pierwsze trzeba alokować minimum 65% funduszy UE. Obszary priorytetowe interwencji strukturalnej UE to: innowacje, MŚP, digitalne technologie, modernizacja przemysłu, niskowęglowa gospodarka, gospodarka cyrkularna, spowolnienie zmian klimatycznych. W województwie podlaskim także po roku 2020 fundusze europejskie i niezbędny wkład własny pozostaną dominującym źródłem finansowania inwestycji publicznych, jednak skala finansowania w ramach celu 1 i 2 oraz niezbędny poziom współfinansowania własnego będą trudnym wyzwaniem dla kształtowania polityki regionalnej województwa podlaskiego do roku 2030. Jednocześnie priorytet dla obszarów typu NUTS 2 o PKB na mieszkańca poniżej 75% średniej UE 27 oznacza, że województwo podlaskie pozostanie także po roku 2020 wśród regionów o najbardziej szczodrym wsparciu z funduszy strukturalnych UE.

3.3. Uwarunkowania krajowe

Do uwarunkowań krajowych realizacji Strategii zaliczana jest przede wszystkim realizacja polityk rozwojowych rządu RP, ale również działania rozwojowe podejmowane przez sąsiadów województwa podlaskiego (obecnie trwają prace nad strategiami województw warmińsko-mazurskiego, mazowieckiego i podlaskiego).

Zakres aktywności rządu, również w sferze rozwoju regionalnego, określają dwa kluczowe dokumenty strategiczne: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) [SOR] oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (KSRR 2030). Poniżej omówione są główne wnioski wynikające z tych dokumentów dla realizacji polityki rozwoju województwa podlaskiego, jednak istotne jest, w jakim kierunku będą w najbliższej przyszłości zmierzały zmiany w zakresie zlecenia i finansowania zadań jednostkom samorządu terytorialnego.

W Polsce dokumentem określającym średniookresowe priorytety polityki społeczno-gospodarczej w kolejnej dekadzie jest Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.) przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 14 lutego 2017 roku. Podobnie jak wszystkie średniookresowe strategie Polski SOR wyróżnia trzy cele: spójność, konkurencyjność i sprawność, proponując zdecydowane przewartościowanie na rzecz spójności. Kluczowe znaczenie dla kształtowania rozwoju regionalnego Polski ma cel 2 *Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony*. Uzupełniające znaczenie mają cel 1 *Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość* oraz cel 3 *Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu*. Określone zostały także obszary wpływające na osiągnięcie celów strategii: kapitał ludzki i społeczny, cyfryzacja, transport, energia, środowisko oraz bezpieczeństwo narodowe. Zdefiniowano także podstawowe źródła finansowania strategii oraz system koordynacji i realizacji strategii. W ramach celu 2 uwzględniono spójność społeczną, bazując na diagnozie sytuacji demograficznej, geografii ubóstwa i dostępu do usług oraz rynku pracy, a także rozwój zrównoważony terytorialnie. Dla tych obydwu celów (obszarów) przedstawiono cele szczegółowe, wskaźniki i kierunki interwencji, a także projekty strategiczne. Określono przestrzenną koncentrację wyzwań rozwojowych identyfikując następujące priorytety: Polskę Wschodnią – makroregion o jednym z najniższych poziomów rozwoju w skali UE, Śląsk – obszar przemysłowy o trudnościach adaptacyjnych, problemy rozwojowe miast, w tym ośrodki o kumulacji problemów rozwojowych, a także obszary wiejskie o kumulacji deficytów rozwojowych. Jako cele polityki regionalnej Polski określono: zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący potencjały poszczególnych terytoriów, wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych oraz podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. Priorytety SOR są uszczegółowiane w dziewięciu głównych strategiach rozwojowych kraju do roku 2030, w tym w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego oraz w szesnastu strategiach wojewódzkich. Istotne znaczenie dla przygotowania strategii rozwoju województwa podlaskiego ma trafne odczytanie intencji i zamierzeń proponowanych w ramach SOR. Strategia ta wskazuje na potrzebę lepszego wykorzystania regionalnych i lokalnych potencjałów terytorialnych, rosnące znaczenie przepływów, a także stymulowanie sieciowania współpracy różnych partnerów. SOR zakłada wzmocnienie odpowiedzialności samorządu terytorialnego za realizację działań rozwojowych i rozwijanie różnych partnerstw. Działania te będą koncentrowały się na poprawie kompetencji administracji samorządowej, zwiększeniu efektywności wydatkowania publicznych środków finansowych oraz budowie kapitału społecznego i poczucia współodpowiedzialności kluczowych interesariuszy za rozwój swojego terytorium.

Propozycje dotyczące sposobu interwencji publicznej zawarte w SOR zostały rozwinięte w KSRR 2030, co umożliwi wyeliminowanie najpoważniejszej słabości poprzedniej edycji KSRR, jaką była jej operacjonalizacja. Dokument ten zawiera identyfikację wyzwań rozwojowych kraju i regionów w świetle

analiz terytorialnych. Według KSRR są to: (1) Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska; (2) Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych; (3) Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego; (4) Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek; (5) Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach; (6) Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami, a także (7) Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych. Na tym tle zostały wymienione najważniejsze kierunki zmian polityki regionalnej oraz zasady polityki regionalnej. Trzy cele polityki regionalnej do roku 2030 to: (1) Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym; (2) Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych oraz (3) Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. Istotnym elementem tego dokumentu jest opis systemu realizacji: instytucje, mechanizmy uzgodnień rządu z samorządami terytorialnymi, dokumenty programowe polityki regionalnej, formy wsparcia, źródła finansowania, a także monitoring i ewaluacja. KSRR 2030 jest podstawą nowej generacji strategii wojewódzkich, w tym strategii województwa podlaskiego o horyzoncie czasowym do roku 2030. Dokument ten zakłada priorytet interwencji polityki regionalnej państwa skoncentrowany na działaniach prospójnościowych. Podstawowym sposobem wdrażania celu 1 są Obszary Strategicznej Interwencji. Większość z nich dotyczy także województwa podlaskiego. Pierwszy rodzaj OSI dotyczy wzmacniania szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, które borykają się z kumulacją problemów społecznych, ekonomicznych i społeczno-ekonomicznych. Drugi rodzaj OSI dotyczy miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (utrata funkcji w tym silna oraz niekorzystna i mocno niekorzystna sytuacja społeczno-gospodarcza). Wspieranie ma dotyczyć także Polski Wschodniej, jako obszaru makroregionu wymagającego rozwoju konkurencyjnej gospodarki, do którego zaliczono całe województwo podlaskie. Zidentyfikowane w strategii województwa podlaskiego problemy rozwojowe niektórych części województwa powinny być również adresowane na poziom krajowy. W ramach celu 2, jako cele określono: rozwijanie kapitału ludzkiego i społecznego, wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym, innowacyjny rozwój regionu, a także doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach. Cel 3 został rozpisany na: wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem; wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym; poprawę organizacji świadczenia usług publicznych, a także efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej. Istotną potencjalną wartością dodaną jest określenie dziedzin współpracy rządu i jednostek samorządu terytorialnego na poziomie regionalnym i lokalnym.

4. Analiza SWOT

Proces przygotowania Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego obejmował opracowanie dwóch dokumentów:

- Diagnozy strategicznej województwa podlaskiego – szeroko zakrojonej analizy sytuacji województwa w kontekście krajowym i międzynarodowym, podejmujący również zagadnienia zróżnicowań wewnątrz regionu;
- Syntezy diagnozy strategicznej¹.

Poniżej prezentowana jest analiza SWOT, która powstała w oparciu o m.in. powyższe dokumenty i której elementy wykorzystane są do charakterystyki celów operacyjnych w dalszej części dokumentu.

CECHY WOJEWÓDZTWA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
GOSPODARKA	
Branże wchodzące w skład inteligentnej specjalizacji Konkurencyjność międzynarodowa firm regionalnych (dynamika eksportu) Korzystne warunki do rozwoju nowoczesnego rolnictwa, w tym ekologicznego Dobry dostęp do szerokopasmowego Internetu	Niska skłonność przedsiębiorców do rozwoju firm w oparciu o innowacyjność Ogólnie słaba pozycja krajowa i międzynarodowa jednostek badawczo-rozwojowych i naukowo-badawczych Niewystarczające zaangażowanie przedsiębiorstw i jednostek naukowo-badawczych we wzajemną współpracę Utrzymująca się niska produktywność niektórych branż Niski poziom przedsiębiorczości mierzony liczbą przedsiębiorstw na 10000 mieszkańców Słabe powiązania szkolnictwa (w tym wyższego) ze sferą gospodarczą oraz niezadawalający stan kształcenia zawodowego i ustawicznego Niedostosowanie kompetencyjno-kwalifikacyjne zasobów pracy Słabo rozwinięta oferta turystyczna
SPOŁECZEŃSTWO	
Wysoka jakość życia w stolicy województwa Utrzymująca się korzystna struktura ekonomiczna ludności Rozwinięta sieć szkół ponadpodstawowych i uczelni wyższych Wysoki poziom wykształcenia mieszkańców Wysoki poziom naukowy kierunków związanych z naukami medycznymi	Zmniejszający się potencjał ludnościowy, w tym na skutek drenażu wykwalifikowanej kadry Starzenie się społeczeństwa, w tym zasobów pracy Niski poziom dochodów ludności Niska skłonność mieszkańców regionu do uczestniczenia w strukturach organizacji społecznych Słaby i nierównomierny dostęp do specjalistycznych świadczeń zdrowotnych w sektorze publicznym

¹ Pełna diagnoza strategiczna oraz jej synteza znajdują się na stronie: www.strategia.wrotapodlasia.pl

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I INFRASTRUKTURA

Czyste, różnorodne oraz mało zmienione działalnością człowieka środowisko przyrodnicze

Bogate dziedzictwo kulturowe regionu

Dobre warunki dla produkcji energii z odnawialnych źródeł, także do rozwoju gospodarki obiegu zamkniętego

Niezadawalająca dostępność transportowa, głównie wewnątrzregionalna

Niska gęstość zaludnienia utrudniająca dostęp do usług publicznych i zwiększająca koszty realizacji inwestycji

Brak bezpieczeństwa energetycznego województwa oraz bardzo słaba i przestarzała sieć elektroenergetyczna i gazowa

Niewystarczająca infrastruktura związana z gospodarką wodno-ściekową i gospodarką odpadami

Postrzeganie przez część społeczeństwa obszarów chronionych jako bariery rozwojowej (w szczególności obszarów NATURA 2000) oraz potrzeba podnoszenia świadomości i kwalifikacji administracji publicznej w zakresie gospodarowania na obszarach chronionych

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

SZANSE

ZAGROŻENIA

GOSPODARKA

Rozwój technologii ICT i możliwość jego wykorzystania w wielu dziedzinach – w działalności gospodarczej, turystyce, kulturze, opiece zdrowotnej, edukacji

Rozwój powiązań sieciowych krajowych i zagranicznych (szczególnie w kontekście transferu wiedzy)

Wizerunek województwa jako regionu czystego i ekologicznego

Wzrost popytu zewnętrznego na produkty i usługi firm regionu

Drenaż mózgów

SPOŁECZEŃSTWO

Wzrost popytu na żywność ekologiczną, tradycyjną i regionalną oraz żywność wysokiej jakości

Wzrost świadomości ekologicznej

Upowszechnianie się zjawiska kształcenia przez całe życie

Wzrost aktywności zawodowej i fizycznej starzejącego się społeczeństwa jako szansa rozwoju usług specjalistycznych z zakresu rehabilitacji, geriatry, dietetyki itp. oraz rozwoju tzw. srebrnej gospodarki silver economy

Wzrost zainteresowania nowymi formami turystyki (w tym w szczególności turystyką kwalifikowaną)

Silna antropopresja na środowisko przyrodnicze

POŁOŻENIE

Przygraniczne położenie województwa na ciągach komunikacyjnych, umożliwiające bezpośrednie połączenie w transporcie lądowym pomiędzy krajami bałtyckimi a resztą Unii Europejskiej oraz Dalekim Wschodem

Bliskość chłonnego rynku zbytu aglomeracji warszawskiej

Marginalizacja województwa wynikająca z utrzymywania się słabej dostępności komunikacyjnej

Wzrost natężenia ruchu, szczególnie ciężarowego na niedostosowanych drogach

Ograniczanie połączeń w transporcie publicznym

POLITYKI ZEWNĘTRZNE

Ukierunkowanie priorytetów rządowych na obszary wymagające wsparcia ze strony poziomu centralnego

Polityka Unii Europejskiej nastawiona na rozwój transportu multimodalnego, wspierająca rozwój infrastruktury na obszarach najbardziej jej pozbawionych

Dostępność środków z funduszy strukturalnych na działalność innowacyjną i inną prorozwojową

Realizacja inwestycji energetycznych (energia elektryczna i gaz)

Deglomeracja poprzez przeniesienie wybranych urzędów centralnych do małych i średnich miast

Ograniczenia polityczne, administracyjne i ekonomiczne skutkujące zmniejszonymi możliwościami wykorzystania przygranicznego położenia regionu i wejścia na wschodnie rynki zbytu

Regulacje prawne i rozwiązania systemowe, zwłaszcza w zakresie kontraktacji usług medycznych, skutkujące dalszym ograniczeniem dostępności do usług medycznych

Niewystarczające zabezpieczenie środków na zadania delegowane JST, skutkujące m.in. ograniczeniem nakładów inwestycyjnych

5. Cele rozwoju województwa podlaskiego

5.1. Struktura celów

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego podporządkowane są realizacji wizji rozwoju i stanowią swego rodzaju ścieżki dojścia do wizji. Dlatego na poziomie celów strategicznych wyróżniono trzy cele tego typu:

1. Dynamiczna gospodarka;
2. Zasobni mieszkańcy;
3. Partnerski region.

Trzy cele strategiczne są ze sobą ściśle powiązane i współzależne (Rysunek 1).

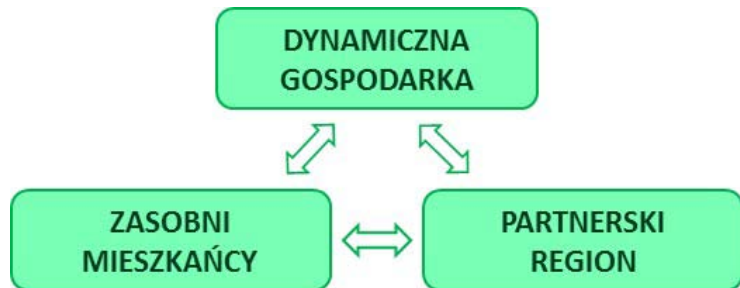
Wybór celów strategicznych jest następstwem analizy uwarunkowań zewnętrznych rozwoju województwa podlaskiego w latach dwudziestych XXI wieku oraz kluczowych wniosków z przeprowadzonej diagnozy strategicznej województwa podlaskiego (Rysunek 2).

Każdy z celów strategicznych zawiera w sobie cele operacyjne, które z kolei określają zarówno kluczowe kierunki działań, jak i głównych interesariuszy. Cele operacyjne ukierunkowane są na wykorzystywanie potencjałów województwa i służą reakcji na określone wyzwania rozwojowe.

Koncentracja polityki rozwoju na trzech celach strategicznych odpowiada jednocześnie potrzebom i aspiracjom mieszkańców regionu. Dynamiczna gospodarka pozwoli utrzymać korzystną trajektorię rozwoju dzięki między innymi: przemysłowi przyszłości, systemowi otwartych innowacji, lokalnej przedsiębiorczości, rewolucji energetycznej oraz wdrożeniu i rozpowszechnieniu idei e-podlaskie.

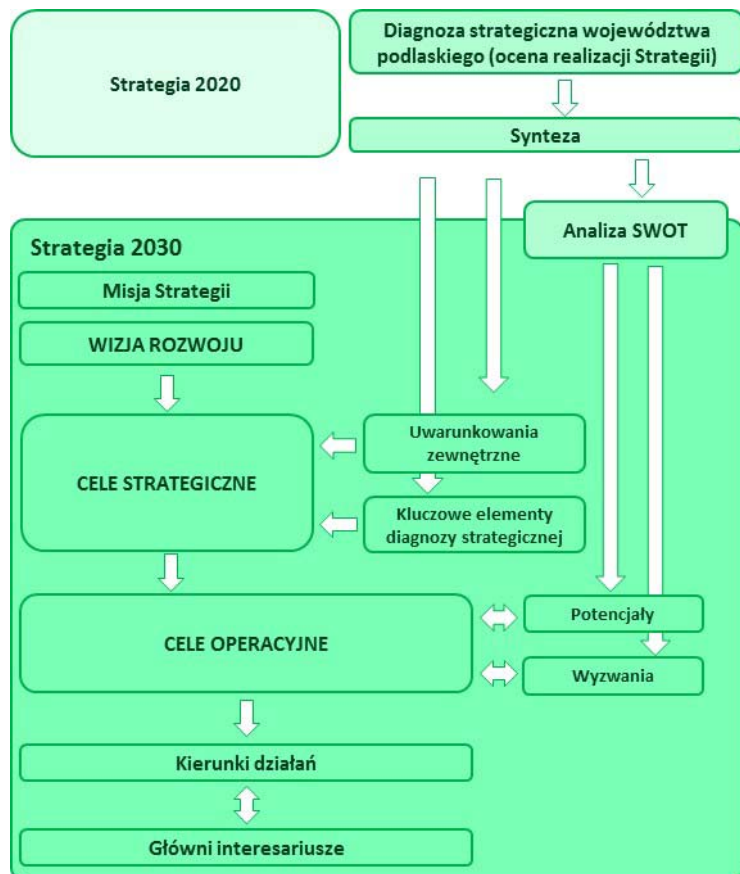
Zwiększenie zasobności mieszkańców będzie odbywało się dzięki budowaniu i wzmocnieniu kompetencji mieszkańców Podlaskiego, a także działaniom zwiększającym możliwości rozwijania aktywności społecznych w nowoczesnych przestrzeniach wysokiej jakości. Oczywiście, zasobność miesz-

Rysunek 1. Relacje między celami strategicznymi

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 2. Schemat budowy celów w Strategii województwa

Źródło: opracowanie własne.

kańców regionu będzie również efektem osiągnięcia sukcesów w pozostałych celach strategicznych, głównie w celu dynamiczna gospodarka.

Realizacja celu strategicznego partnerski region wiąże się ze stymulowaniem dobrego rządzenia, rozwijaniem kapitału społecznego, wspieraniem relacji międzynarodowych i ponadregionalnych oraz wykorzystaniem potencjału, jaki wynikać może z zewnętrznego zainteresowania województwem podlaskim.

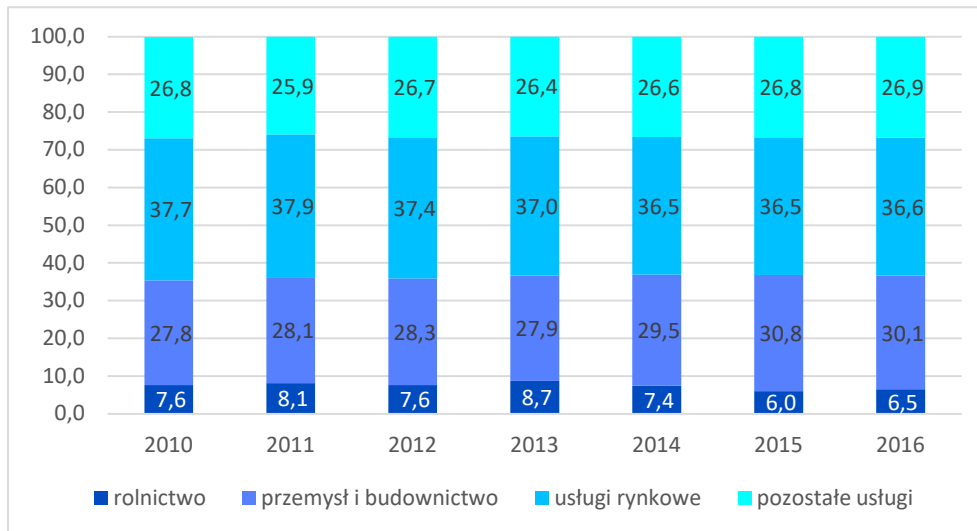
Te cele strategiczne i operacyjne realizowane będą we współpracy poszczególnych interesariuszy (wymiar partycypacji społecznej) oraz z uwzględnieniem specyfiki przestrzennej (wymiar terytorialny). Dążenie do wdrożenia strategii oznacza także identyfikowanie stosownych kierunków działań oraz możliwości ich współfinansowania.

Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka

Kluczowe elementy diagnozy strategicznej

- ✓ przemysł i budownictwo sukcesywnie zwiększają swój udział w regionalnej gospodarce, ciągle jednak jest on niższy niż średnio w kraju

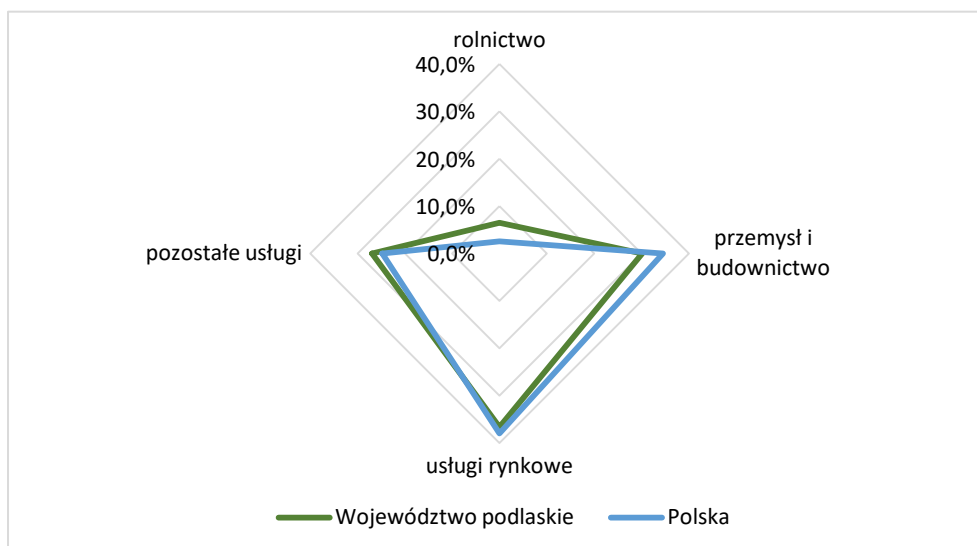
Wykres 1. Struktura wartości dodanej brutto w województwie podlaskim według sekcji PKD w latach 2010-2016 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

- ✓ wysoki udział rolnictwa o niskiej produktywności w strukturze gospodarczej regionu (dwuipółkrotnie wyższy udział w WDB niż przeciętnie w kraju)

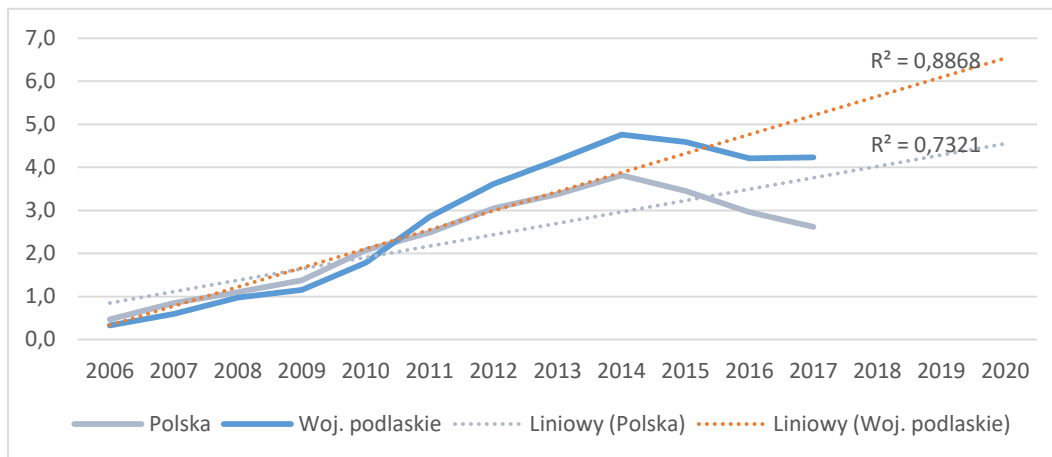
Wykres 2. Struktura wartości dodanej brutto w Polsce i województwie podlaskim według sekcji PKD w 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

- ✓ udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w gospodarstwach ekologicznych na poziomie 15,9% daje regionowi drugie miejsce w kraju.

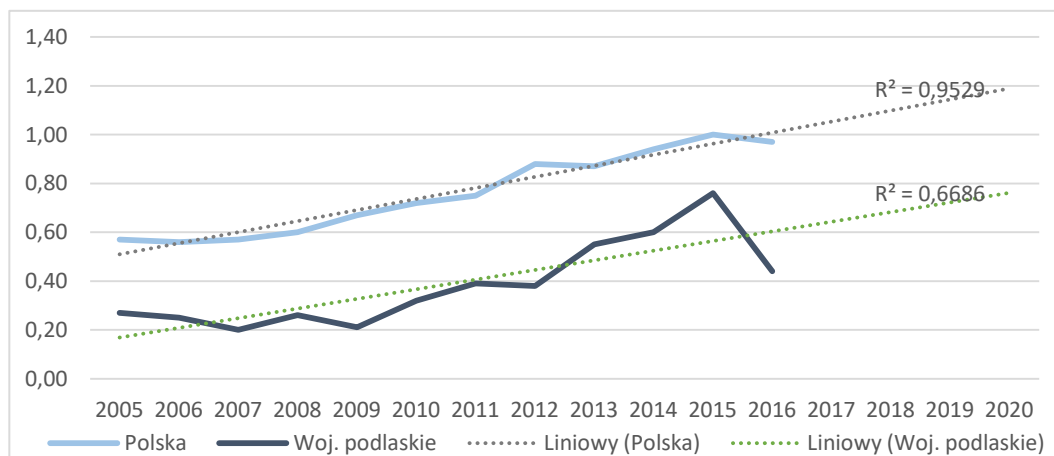
Wykres 3. Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych w latach 2006-2017 z trendem do roku 2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

- ✓ udział woj. podlaskiego w krajowym eksporcie jest niski, jednak istotny dla gospodarki regionu (20% regionalnego PKB). Widoczna jest wysoka dynamika eksportu w regionie (w latach 2010- 2017 eksport wzrósł na poziomie 189%),
- ✓ ciągle widoczna jest ograniczona atrakcyjność inwestycyjna regionu, która przekłada się na niski udział kapitału zagranicznego,
- ✓ region ciągle zmagają się z niskim poziomem innowacyjności (pod względem nakładów na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB województwo podlaskie znajduje się na 10 miejscu wśród wszystkich województw).

Wykres 4. Nakłady na działalność badawczo-rozwojową w relacji do PKB (ceny bieżące) w latach 2005-2016 z trendem do roku 2020

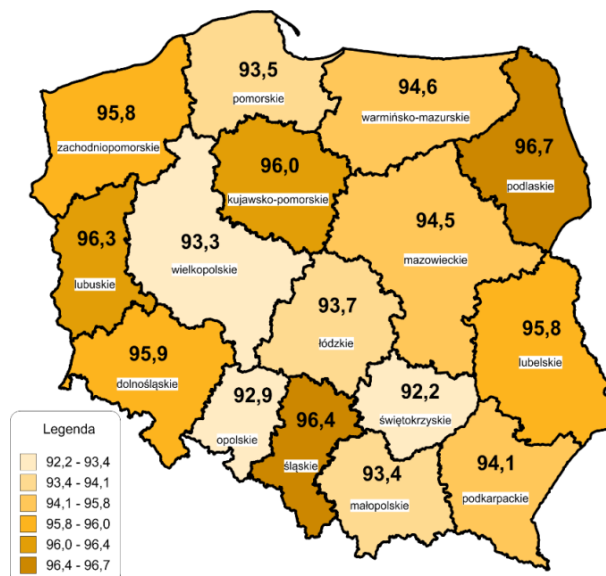

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

- ✓ niski stopień zróżnicowania źródeł finansowania innowacji (innowacje finansowane przede wszystkim ze środków własnych przedsiębiorstw), przyczynia się do niskiego poziomu innowacyjności regionu,
- ✓ na niskim poziomie jest współpraca przedsiębiorstw z jednostkami B+R (przeważnie proste formy współpracy o małej wartości dodanej) oraz aktywność jednostek naukowych w sieciach międzynarodowych,
- ✓ pozytywnym aspektem współpracy w zakresie działalności innowacyjnej w województwie jest współpraca przedsiębiorstw w ramach inicjatyw klastrowych. (w latach 2015-2017 w sektorze przemysłowym, w zakresie działalności innowacyjnej w ramach inicjatyw klastrowych współpracowało 10,0% ogółu przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie przy średniej dla kraju 5,7%),
- ✓ w regionie występują nieliczne jednostki naukowe o wysokiej ocenie parametrycznej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego,

- ✓ region charakteryzuje relatywnie dobrze rozwinięta sieć kształcenia na poziomie wyższym (choć nieliczne uczelnie zostały wysoko ocenione w ogólnopolskich rankingach) oraz moda na studiowanie,
- ✓ zidentyfikowany w regionie niski poziom przedsiębiorczości widoczny jest szczególnie na obszarach peryferyjnych (obszary wiejskie i miejskie poza strefą bezpośredniego wpływu Białegostoku i ośrodków subregionalnych),
- ✓ mimo mniejszej niż w kraju intensywności funkcji turystycznej, położenie przygraniczne oraz walory przyrodnicze stanowią potencjał do rozwoju wybranych form turystyki,
- ✓ region uzależniony jest od importu energii (osiąga najniższe wyniki w kraju w wytwarzaniu energii). Jednocześnie osiąga ponadprzeciętne wyniki w produkcji energii ze źródeł odnawialnych (2. miejsce w kraju),
- ✓ dynamicznie rozwinęła się infrastruktura dostępowa w obszarze Internetu – region osiąga najlepsze w skali kraju wskaźniki dostępności Internetu dla przedsiębiorstw.

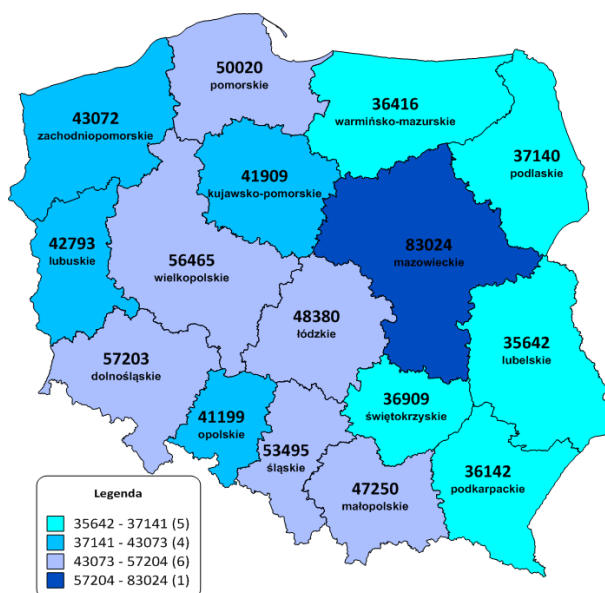
Mapa 1. Podmioty gospodarcze posiadające dostęp do szerokopasmowego Internetu w 2017 roku (w %)*

* przedziały danych są domknięte lewostronnie
 Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

Istotą tego celu strategicznego jest wzmocnienie i zdynamizowanie gospodarki województwa podlaskiego. Pomimo widocznych pozytywnych zmian społeczno-gospodarczych w regionie oraz korzystnych trendów rozwojowych poziom PKB na mieszkańca jest wciąż niesatysfakcjonujący.

Mapa 2. Produkt krajowy brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca (w zł) w roku 2017*

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

Niski PKB wytwarzany w regionie przekłada się na dość niskie przeciętne miesięczne wynagrodzenie mieszkańców. Nie sprzyja to powstrzymaniu kluczowych negatywnych trendów związanych z depopulacją, która już dotyka województwo podlaskie, a prognozy demograficzne są pesymistyczne.

Regionalna gospodarka musi znacząco zwiększyć swoją dynamikę, tworząc wysokiej jakości i dobrze płatne miejsca pracy. Region dynamiczny, dążący do grona regionów średnio rozwiniętych, stwarzający wiele szans dla aktywności zawodowej mieszkańców będzie również atrakcyjnym miejscem zamieszkania.

Cel strategiczny dynamiczna gospodarka będzie realizowany przez następujące cele operacyjne:

1. Przemysł przyszłości;
2. Podlaski system otwartych innowacji;
3. Lokalna przedsiębiorczość;
4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego;
5. E-podlaskie.

Cel operacyjny 1.1. Przemysł przyszłości

Cel operacyjny przemysłu przyszłości jest odpowiedzią na globalną transformację obejmującą dotychczasowe funkcjonowanie przedsiębiorstw przemysłowych, którą nazywa się przemysłem 4.0. Postęp technologiczny, robotyzacja oraz informatyzacja powodują zmianę modeli biznesowych i sposobów produkcji.

Należy zapewnić wzrost udziału przemysłu w strukturze gospodarczej w oparciu o jego zakorzenione w regionie branże, unowocześniając je w oparciu o najnowsze trendy rozwoju przemysłu 4.0 i przekształcając je w ten sposób w „przemysł przyszłości”.

Jednym ze sposobów wzmocnienia pozycji przemysłowej województwa podlaskiego będzie wzmacnianie internacjonalizacji działalności firm. Wsparcie eksportu, przyciąganie bezpośrednich inwestycji zagranicznych do regionu, jak i wsparcie wychodzenia firm podlaskich na rynki zagraniczne (w formie inwestycji bezpośrednich) powinno przełamywać problem, jakim jest ograniczony potencjał rynku regionalnego. Niska chłonność regionalnego rynku i ograniczony potencjał inwestycyjny rodzimych przedsiębiorstw sprawiają, że ekspansja na rynki zewnętrzne powinna być szansą na wzrost gospodarczy i tworzenie nowych miejsc pracy wysokiej jakości.

Ważne jest poszukiwanie dróg rozwoju w zacieśnianiu współpracy z innymi obszarami, tak w kraju, jak i za granicą w celu zwiększenia dostępu do zewnętrznych rynków produktów i kapitału na rzecz przyspieszenia rozwoju regionalnego.

Przemysł przyszłości powinien być wykorzystany np. do rozwoju rolniczej produkcji ekologicznej, która może być jedną ze specjalności województwa podlaskiego odpowiadającą trendom popytu w Europie i w kraju. Kluczowym celem powinna być nie tylko sama produkcja żywności ekologicznej, ale zapewnienie jej odpowiedniego przetworzenia i dotarcia z własnymi markami na rynki docelowe. Tylko dzięki zintegrowanemu podejściu do żywności ekologicznej region jako jej wytwórca może osiągnąć znaczące korzyści ekonomiczne z tego kierunku działalności gospodarczej.

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none">1. Dynamiczne firmy przemysłowe i dobra kondycja całego sektora przemysłowego2. Firmy zdolne do zdobywania nowych rynków zbytu i zwiększania wartości eksportu, szczególnie na rynkach wymagających3. Wysoki potencjał naukowy w wybranych dziedzinach4. Rozwinięte działy gospodarki w różnych częściach województwa: metalowo-maszynowy, branża aparatury medycznej, przemysł rolno-spożywczy, przemysł drzewny, meblarstwo, branża jachtowa, budownictwo.	<ol style="list-style-type: none">1. Włączenie gospodarki Województwa Podlaskiego w przemysł 4.0 oraz wykorzystanie transformacji światowego przemysłu2. Wzmacnianie relacji na linii biznes – nauka3. Wzmocnienie potencjału firm regionu w zakresie szeroko rozumianej internacjonalizacji4. Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej województwa5. Włączenie województwa w trendy światowe w zakresie popytu na żywność ekologiczną pod własnymi markami

Główne kierunki interwencji:

1. Promocja gospodarcza regionu w wymiarze krajowym i międzynarodowym;
2. Internacjonalizacja podlaskich przedsiębiorstw, w szczególności wsparcie eksportu;
3. Wsparcie inwestycji w obszarach inteligentnych specjalizacji województwa;
4. Wsparcie sieciowania przedsiębiorstw, tworzenia i rozwoju klastrów;
5. Wzmacnianie relacji na linii biznes – nauka;

6. Poprawa jakości zarządzania w podlaskiej gospodarce, w tym z wykorzystaniem platform i technologii cyfrowych;

Kluczowi interesariusze interwencji:

1. Przedsiębiorcy budujący przewagi firm w oparciu o nowoczesne i innowacyjne rozwiązania technologiczne, procesowe, organizacyjne;
2. Organizacje wspierające relacje biznes – nauka – instytucje otoczenia biznesu.

Cel operacyjny 1.2. Podlaski system otwartych innowacji

Innowacyjność oraz otwartość na zmiany powinny charakteryzować nie tylko kluczowe przedsiębiorstwa, ale cały region. Działania prowadzone w sposób tradycyjny w warunkach niezwykle dynamicznego otoczenia nie mogą przynosić sukcesów tak w działalności gospodarczej, jak naukowej czy organizacyjnej. Celem musi być zapewnienie wyjątkowej innowacyjności szczególnie w obrębie inteligentnych specjalizacji, zarówno sektora usług jak i przemysłu. Ważna będzie również transformacja potrójnej helisy (biznes – nauka – administracja) w helisę poczwórną obejmującą dodatkowo interesariuszy reprezentujących szeroki wachlarz użytkowników innowacji, czyli głównie mieszkańców regionu. Wdrożenie modelu otwartych innowacji (*openinnovation*) zgodnie, z którym przedsiębiorstwa nie powinny polegać wyłącznie na wynikach własnych prac badawczo-rozwojowych, ale korzystać z zewnętrznych źródeł innowacji poprzez współpracę z innymi podmiotami, jest szczególnie ważne w województwie podlaskim, w którym dominują rodzime przedsiębiorstwa o ograniczonym potencjale badawczo-rozwojowym. W otwartym podejściu do innowacji istotne będzie wspieranie potencjału instytucji otoczenia biznesu, których usługi skierowane do firm powinny być kluczowym czynnikiem budowania innowacyjności całego województwa.

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none">1. Grupa wysoce innowacyjnych przedsiębiorstw, w tym start-upów2. Inni przedsiębiorcy działający w regionie posiadający znaczącą pozycję na rynkach europejskich i światowych3. Uczelnie wyższe posiadające potencjał badawczy odpowiadający potrzebom gospodarki4. Stosunkowo wysoki udział mieszkańców z wykształceniem wyższym	<ol style="list-style-type: none">1. Zwiększenie innowacyjności firm (wprowadzanie nowych produktów i ulepszanie ich)2. Podniesienie innowacyjności uczelni wyższych3. Efektywne wykorzystywanie finansowania innowacyjności biznesu4. Zwiększenie poziomu współpracy przedsiębiorstw z sektorem naukowo-badawczym

Główne kierunki interwencji:

1. Stymulowanie współpracy nauki i gospodarki;
2. Wspieranie innowacji sieciowych (w ramach klastrów, platform start-upowych, porozumień);
3. Wsparcie nowych produktów i usług wysoko zaawansowanych technologicznie;
4. Wspieranie działalności B+R;
5. Ułatwianie dostępu do zróżnicowanych źródeł finansowania działalności innowacyjnej, w tym B+R;
6. Wspieranie innowacji produktowych, procesowych, organizacyjnych i marketingowych;
7. Wsparcie instytucji otoczenia innowacyjnej gospodarki;
8. Innowacje społeczne jako forma rozwiązywania wyzwań społeczno-gospodarczych (starzenie się społeczeństwa, rewolucja cyfrowa, zmiany klimatu, konieczność ciągłego dostosowywania kompetencji mieszkańców i inne).

Kluczowi interesariusze interwencji:

1. Przedsiębiorcy budujący przewagi firm w oparciu o nowoczesne i innowacyjne rozwiązania technologiczne, procesowe, organizacyjne;

2. Uczelnie, ośrodki badawczo-rozwojowe i inne centra tworzenia i transferu wiedzy;
3. Instytucje otoczenia innowacyjnej gospodarki (np. parki przemysłowe i naukowo-przemysłowe);
4. Inne organizacje wspierające relacje biznes – nauka – instytucje otoczenia biznesu;
5. Organizacje społeczne.

Cel operacyjny 1.3. Lokalna przedsiębiorczość

W celu operacyjnym lokalna przedsiębiorczość kluczowym zagadnieniem jest tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju firm, które swoją pozycję budują w oparciu o lokalne zasoby i potencjały. Województwo podlaskie będzie wykorzystywało i wspierało rozwój postaw przedsiębiorczych jego mieszkańców, ale również przyjezdnych.

Przedsiębiorczość można rozumieć jako zdolność do wykorzystania własnego potencjału. Obejmuje ona kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Wymienione elementy będą rozwijane u mieszkańców regionu na wszystkich etapach kształcenia. Ponadto będą tworzone korzystne warunki na poziomie lokalnym dla zakładania nowych firm, szczególnie przez młodych mieszkańców regionu. Rozwój przedsiębiorczości będzie obejmował również pobudzanie pozarolniczej działalności na obszarach wiejskich oraz poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodów dla ludności zamieszkującej na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo i objętych ochroną. Z uwagi na czyste środowisko przyrodnicze należy wykorzystywać dobre warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego i lokalnego przetwórstwa produktów rolniczych, a także do rozwoju wybranych form turystyki.

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none">1. Przedsiębiorcy, którzy od lat prowadzą działalność w regionie, świadczący o możliwościach osiągnięcia sukcesu2. Luki w zaspokojeniu popytu na poziomie lokalnym3. Kontakty handlowe regionu z Rosją, Białorusią oraz bliskość rynków wschodnich (w tym ruch graniczny)4. Imigracja ekonomiczna (głównie z Białosii i Ukrainy)5. Unikatowe walory turystyczne o randze międzynarodowej i krajowej, umożliwiające rozwój wybranych form aktywności turystycznej	<ol style="list-style-type: none">1. Podniesienie ogólnego poziomu przedsiębiorczości2. Skuteczne wykorzystanie imigracji zarobkowej dla pobudzenia przedsiębiorczości na poziomie lokalnym3. Inteligentny rozwój stabilnych kontaktów handlowych z partnerami zza wschodniej granicy

Główne kierunki interwencji:

1. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych i wiedzy z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej na wszystkich etapach edukacji;
2. Wspieranie powstawania nowych przedsiębiorstw, w tym w aspektach organizacyjnym, edukacyjnym i finansowym;
3. Rozwój ekologicznych form produkcji rolniczej i powiązany z nimi rozwój lokalnego przetwórstwa i sprzedaży żywności wysokiej jakości, także poprzez udział w grupach producentów;
4. Wspieranie rozwoju turystyki w oparciu o walory przyrodnicze i lokalne produkty turystyczne.

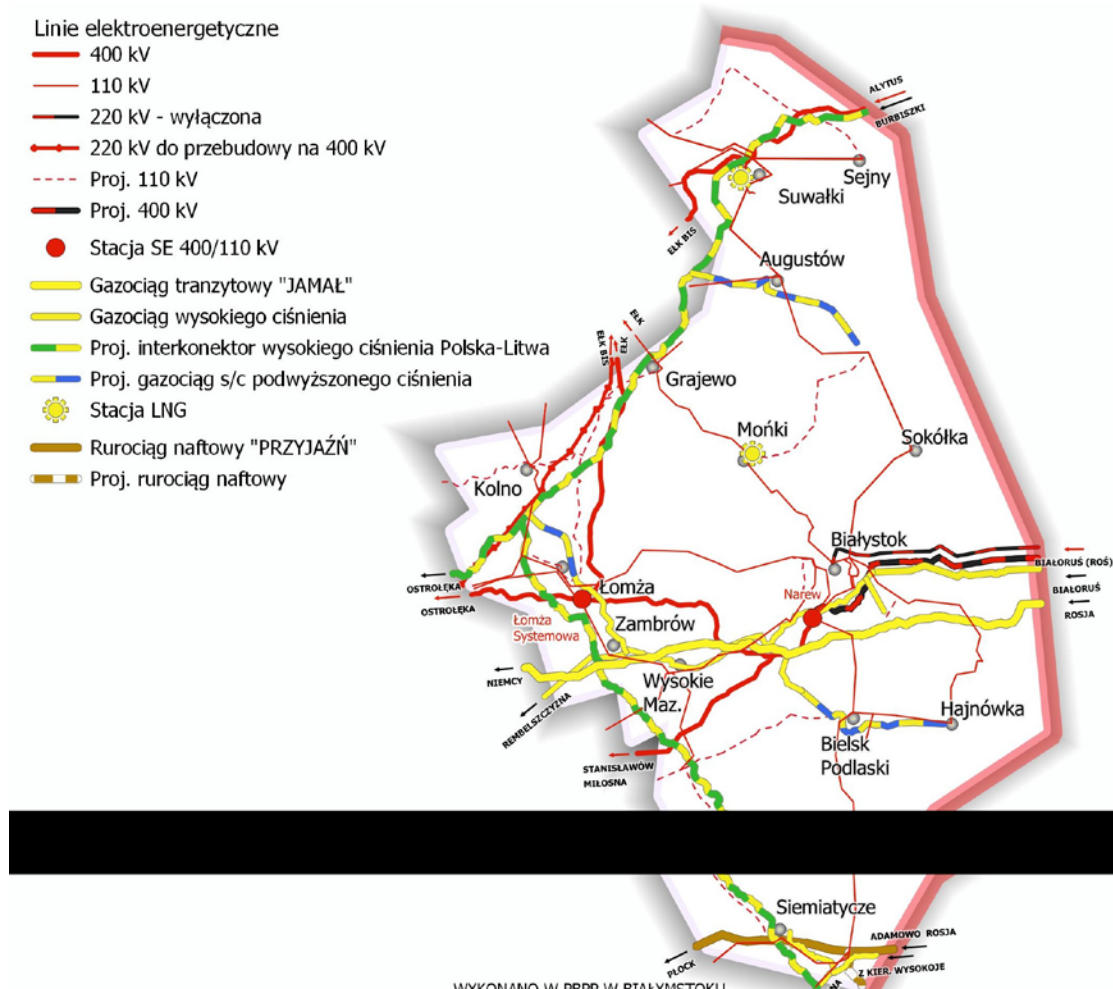
Kluczowi interesariusze interwencji:

1. Przedsiębiorcy;
2. Mieszkańcy chcący założyć działalność gospodarczą na terenie województwa;
3. Instytucje otoczenia biznesu;
4. Samorządy lokalne.

Cel operacyjny 1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego

Wykorzystanie polityk prowadzonych przez UE oraz rząd Polski do przeprowadzenia rewolucji energetycznej, która doprowadzi nie tylko do wzrostu udziału energii odnawialnej (OZE) w ogólnym zużyciu energii, ale również sprawi, że właścicielami zdecentralizowanych źródeł energii będą podlascy mieszkańcy i przedsiębiorcy. Jednocześnie region zmierza do wykorzystania szansy jaką stanowi możliwość wdrażania gospodarki obiegu zamkniętego, która potencjalnie może oznaczać obniżenie kosztów funkcjonowania przedsiębiorstw oraz obniżenie opłat za wykorzystanie czynników środowiskowych po stronie mieszkańców. Koncepcja gospodarki obiegu zamkniętego jest jednym z najważniejszych priorytetów Unii Europejskiej i będzie w związku z tym wspierana przez fundusze strukturalne. Działania na rzecz energii ze źródeł odnawialnych oraz gospodarki obiegu zamkniętego będą stanowiły wkład województwa podlaskiego w walkę z globalnymi zmianami klimatu jako jednego z najważniejszych wyzwań współczesności. Województwo podlaskie powinno stać się liderem we wdrażaniu rozwiązań z zakresu OZE i gospodarki obiegu zamkniętego, co nie tylko zapewni bezpośrednio wyższą konkurencyjność podlaskich firm i lepszą jakość życia mieszkańcom, ale też stworzy innowacyjny sektor gospodarczy, w którym specjalizacja może przynieść znaczące korzyści ekonomiczne. Podlaskie powinno być eksporterem rozwiązań i technologii OZE i gospodarki obiegu zamkniętego.

Mapa 3. Infrastruktura energetyczna województwa

Źródło: Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego w Białymstoku

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none"> 1. Warunki przyrodnicze i gospodarcze do rozwoju sektorów OZE (głównie energia z biomasy i energia słoneczna) 2. Dotychczasowe doświadczenia w wykorzystywaniu OZE 3. Pozytywne nastawienie mieszkańców do OZE 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Transformacja energetyczna pozwalająca na zapewnienie regionowi bezpieczeństwa energetycznego

Główne kierunki interwencji:

1. Wspieranie rozwoju odnawialnych źródeł energii (OZE) i energetyki rozproszonej;
2. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury energetycznej przesyłowej i dystrybucyjnej, w tym rozwoju inteligentnych systemów przesyłu i dystrybucji energii;
3. Rozbudowa sieci gazowniczej;
4. Realizacja strategii niskoemisyjnych w obszarach takich jak: transport publiczny, efektywność energetyczna, jakość powietrza;
5. Rozwój i wdrażanie w przedsiębiorstwach, instytucjach i gospodarstwach domowych technologii gospodarki obiegu zamkniętego;
6. Edukacja ekologiczna.

Kluczowi interesariusze interwencji:

1. Przedsiębiorcy;
2. Mieszkańcy;
3. Samorzady;
4. Inne instytucje publiczne, w tym obiekty użyteczności publicznej.

Cel operacyjny 1.5. E-podlaskie

Całe województwo powinno przejść na system gospodarki cyfrowej, dokonując skoku rozwojowego i pomijając etapy naśladownictwa regionów podobnych, lecz nieco lepiej rozwiniętych. Rozwiązaniem dla województwa podlaskiego powinno być jak najszybsze wdrażanie modeli i rozwiązań najnowszej generacji. E-podlaskie oznacza poprawę konkurencyjności przedsiębiorstw, ale jednocześnie zwiększenie dostępności mieszkańców do usług publicznych. Wymagać to będzie kontynuacji działań w zakresie rozwoju infrastruktury i systemów teleinformatycznych w całym regionie, rozwoju kompetencji cyfrowych oraz usług świadczonych drogą elektroniczną (hardware i software). Przy charakterystycznej dla województwa podlaskiego niskiej gęstości zaludnienia jedną z ważnych form poprawy dostępu do usług publicznych jest ich dostarczanie w formie cyfrowej. Oddalenie wielu mieszkańców od ośrodków miejskich skłania do położenia szczególnego nacisku na dalszy rozwój e-administracji, czy e-zdrowia.

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none">1. Najlepsza w skali kraju dostępność Internetu dla przedsiębiorstw2. Wysoka skłonność firm podlaskich do wykorzystywania Internetu jako elementu wzmacniania łańcuchów wartości i kontaktów z klientami i kooperantami3. Znaczne doświadczenie w regionie w zakresie rozwoju e-administracji	<ol style="list-style-type: none">1. Rozwój sieci dostępowej Internetu dla mieszkańców2. Zachęcenie mieszkańców i przedsiębiorców do korzystania z oferowanych e-usług

Główne kierunki interwencji:

1. Poprawa jakości obsługi mieszkańców i przedsiębiorstw dzięki usługom cyfrowym (e-biznes, e-edukacja, e-administracja, e-zdrowie);
2. Wykorzystywanie technologii cyfrowych do poprawy konkurencyjności w działalności gospodarczej, w tym w turystyce;
3. Wdrażanie koncepcji Smart City;
4. Poprawa standardu życia mieszkańców i konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez równy dostęp do Internetu (sieć szerokopasmowa).

Kluczowi interesariusze interwencji:

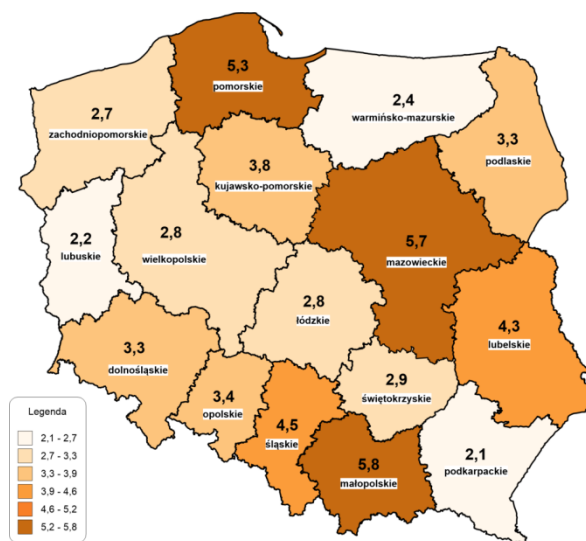
1. Przedsiębiorcy;
2. Mieszkańcy;
3. Samorządy;
4. Inne instytucje publiczne rozwijające cyfrowy dostęp do usług

Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy

Kluczowe elementy diagnozy strategicznej

- ✓ niedostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku, przejawia się występowaniem niedoboru pracowników posiadających kwalifikacje poszukiwane przez pracodawców,
- ✓ region charakteryzuje się niższym, w porównaniu do innych województw, odsetkiem dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (w 2017 roku w województwie podlaskim 85,5% dzieci w wieku 3-6 lat korzystało z edukacji przedszkolnej, przy średniej dla Polski wynoszącej 86,4%),
- ✓ skłonność mieszkańców woj. podlaskiego do stałego rozwoju kompetencji w ramach kształcenia ustawicznego jest niższa niż przeciętnie w kraju (w 2017 roku 3,3 % osób dorosłych w wieku 24-65 lat uczących się lub doszkalających przy 4% w kraju). Widoczna jest również tendencja spadkowa wskaźnika na przestrzeni ostatnich lat.

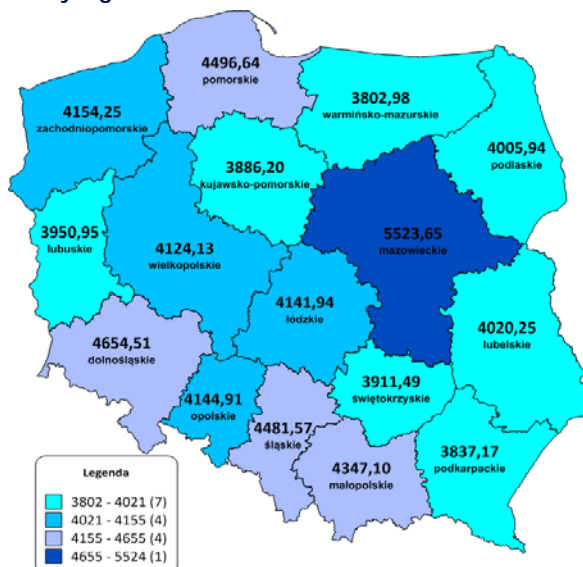
Mapa 4. Osoby dorosłe w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu lub szkoleniu (% ogółu ludności danej grupy wiekowej)

* przedziały danych są domknięte lewostronnie
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS-BDL.

- ✓ region charakteryzuje relatywnie dobrze rozwiniętą sieć kształcenia na poziomie wyższym (choć nieliczne uczelnie zostały wysoko ocenione w ogólnopolskich rankingach) oraz moda na studiowanie,
- ✓ niskie PKB wytwarzane w regionie przekłada się na dość niskie przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie, które w 2017 r. stanowiło 88,5% średniej krajowej.

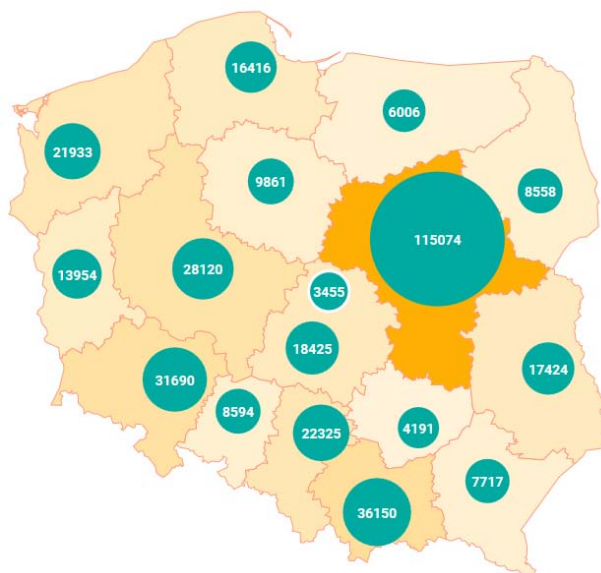
Mapa 5. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

- ✓ Podlaskie należy do grona województw, w których najszybciej rozwijała się infrastruktura dostępowa w obszarze Internetu, poprawie ulegają także kompetencje cyfrowe społeczeństwa,
- ✓ liczba cudzoziemców posiadających ważne dokumenty uprawniające do pobytu od 2017 roku stale rośnie, co może wzmocnić kapitał ludzki w regionie.

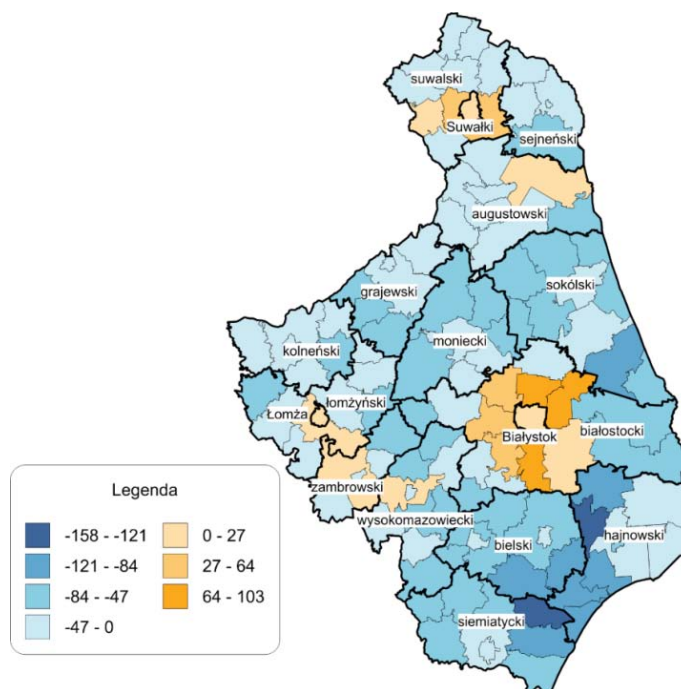
Mapa 6. Liczba cudzoziemców posiadających ważne dokumenty uprawniające do pobytu w Polsce w 2018 r.

Źródło: www.migracje.gov.pl (data dostępu: 18.12.2018 r.).

- ✓ potencjał ludnościowy regionu jest silnie powiązany ze zjawiskami demograficznymi (postępująca depopulacja – choć na tle kraju region zachowuje dobrą strukturę demograficzną; niekorzystne saldo migracji oraz ujemny przyrost naturalny – jednak widoczna jest w ostatnich latach poprawa wskaźników; starzejące się społeczeństwo – woj. podlaskie jest jednak stosunkowo młodym regionem, jeśli chodzi o strukturę wiekową populacji; drenaż mózgow – choć proces w ostatnich latach spowolnił nadal obserwuje się negatywne zjawisko nadwyżki osób młodych opuszczających województwo nad liczbą osób osiedlających się w regionie).

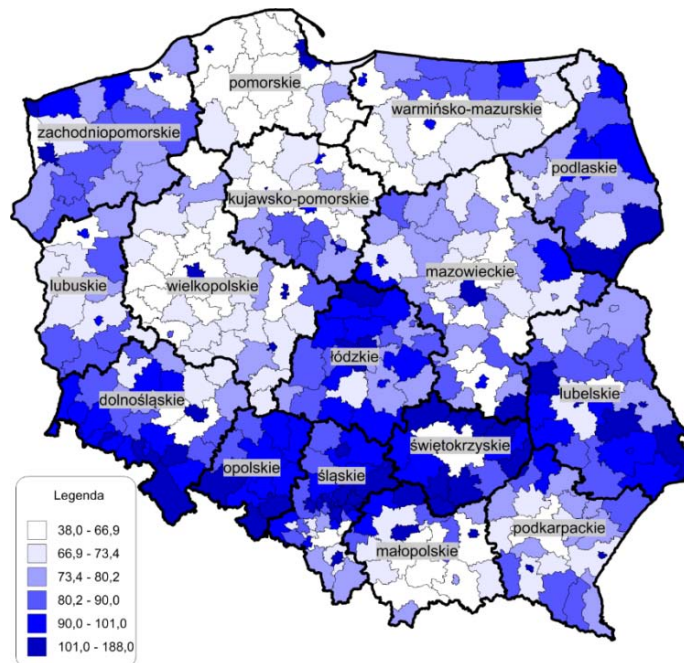
Mapa 7. Zmiana liczby ludności w latach 2013-2017 (os./1000 mieszkańców)

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

- ✓ choć w regionie nastąpiła ogólna poprawa w zakresie dostępności usług zdrowotnych, ze względu na rosnący wskaźnik umieralności oraz starzejące się społeczeństwo niezwykle istotny jest dalszy ich rozwój (szczególnie w zakresie dostępu do specjalistów, który jest ciągle na niskim poziomie).

Mapa 8. Zaawansowanie procesów starzenia się społeczeństwa w powiatach w 2017 r. (w %)*

* przedziały danych są domknięte lewostronnie
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

- ✓ walory środowiskowe oraz niski poziom emisji zanieczyszczeń sprawia, że region jest jednym z najczystszych w Polsce. Ciągłe jednak problematyczną kwestią jest zwiększająca się liczba odpadów. Istotny jest zatem dalszy rozwój postaw ekologicznych w skali lokalnej,
- ✓ wskaźnik dostępności transportowej województwa – drogowej i kolejowej – jest jednym z najniższych w kraju,
- ✓ region stoi przed szansą rozwijania transportu intermodalnego w przewozach towarowych, którą upatruje się w rozwoju infrastruktury kolejowej w obrębie Kuźnicy Białostockiej i Siemianówki.

Wyróżnienie celu strategicznego zasobni mieszkańcy ma skupić uwagę polityki rozwoju regionu na budowaniu i rozwijaniu silnego kapitału ludzkiego, który traktowany jest jako najważniejszy zasób regionu.

Celem działań każdego samorządu powinno być niewątpliwie zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców. W województwie podlaskim zadanie to zbiega się ze szczególnymi specyficznymi uwarunkowaniami. Przede wszystkim w regionie obserwuje się procesy depopulacji, a w szczególności migracji ludzi młodych, często bardzo dobrze wykształconych, nie tylko z obszarów wiejskich, ale i z miast o charakterze ośrodków subregionalnych. Odpływ mieszkańców, w tym tak zwany „drenaż mózgow”, staje się ważnym ograniczeniem możliwości rozwoju gospodarczego.

Przedsiębiorcy we wszystkich subregionach wskazują na trudności w zatrudnieniu kompetentnych kadr jako kluczowy czynnik ograniczający możliwości rozwoju działalności gospodarczej. Na niedobór pracowników nakładają się dodatkowo dwa inne niezwykle ważne czynniki. Pierwszy z nich to proces starzenia się społeczeństwa i oczekiwany, a nawet już odczuwalny odpływ doświadczonych pracowników, którzy kończą aktywność zawodową w swoich aktualnych miejscach pracy. Drugi czynnik, to powszechnie zauważalne niedostosowanie kwalifikacji i kompetencji kształtowanych w systemie edukacji do potrzeb pracodawców.

Pomimo poprawy wartości wskaźników województwo podlaskie należy do grona województw o najwyższych odsetkach ludności dotkniętych ubóstwem, na co nakładają się dość słabe wskaźniki aktywności społecznej i braki w infrastrukturze społecznej. Szczególnie ważne są różnice wewnątrz województwa w zakresie dostępności do edukacji oraz usług medycznych (pomimo dobrych wskaźników na tle kraju).

Cel strategiczny zasobni mieszkańcy będzie realizowany przez następujące cele operacyjne:

1. Kompetentni mieszkańcy;
2. Aktywni mieszkańcy;
3. Przestrzeń wysokiej jakości.

Cel operacyjny 2.1. Kompetentni mieszkańcy

W wyniku realizacji celu operacyjnego kompetentni mieszkańcy nastąpi znaczący wzrost jakości kapitału ludzkiego, a przez to zwiększy się zarówno atrakcyjność inwestycyjna, jak i jakość życia w regionie.

Ważnym kierunkiem działań w ramach celu będzie wspieranie procesów dostosowania się mieszkańców regionu do ciągłych zmian, w tym na przykład ciągłego podnoszenia kompetencji czy przekwalifikowywania się. Zdolność do takiej elastyczności zapewniają tak zwane kompetencje kluczowe. Szczególnie intensywny rozwój kompetencji kluczowych wśród uczniów, będzie ważnym elementem podnoszenia kapitału ludzkiego w województwie podlaskim a zarazem jego wyróżnikiem. W ramach celu realizowana będzie idea identyfikacji u dzieci ich specyficznych talentów. Wykorzystanie talentu, zdolności czy choćby predyspozycji każdego dziecka będzie ważnym atutem w budowaniu kapitału ludzkiego regionu.

Niezbędne jest zdecydowanie lepsze wykorzystanie znacznego potencjału szkół branżowych w zakresie kształcenia ściśle dostosowanego do zmieniających się potrzeb pracodawców. W ramach realizacji celu podejmowane będą działania dostosowujące kształcenie zawodowe do potrzeb gospodarczych danego obszaru w ramach ścisłej współpracy szkół zawodowych, pracodawców, organów prowadzących, samorządów, władz oświatowych. Będą prowadzone działania zmierzające do upowszechniania kształcenia zawodowego, a jednocześnie do podnoszenia jego jakości.

Istotne z punktu widzenia rozwoju gospodarki jest kształcenie osób dorosłych pozwalające na elastyczne dopasowywanie się do wymagań rynku pracy. Ważnym zadaniem jest zmotywowanie dorosłych do stałej aktualizacji i podwyższania kompetencji. Ponadto istotne jest dopasowanie systemu kształcenia do specyficznych potrzeb osób dorosłych, a także zapewnienie kształcenia dostosowanego do potrzeb rynku pracy, co pozwala niwelować dysproporcje pomiędzy popytą a popytem na pracę.

W ramach celu operacyjnego ważne będą działania zapewniające uczestnictwo mieszkańców regionu w dokonującej się rewolucji cyfrowej. Wszystkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego ulegają obecnie cyfryzacji. Możliwość korzystania z dobrodziejstw rozwoju zależy od kompetencji użytkowników. Zarówno dzieci i młodzież, jak i dorośli wymagają wsparcia w zakresie kompetencji digitalnych. Obecnie kształtowanie tych kompetencji można porównać do niegdysiejszego znaczenia upowszechniania umiejętności pisania i czytania. Aktywna polityka rozwoju województwa podlaskiego będzie zmierzała do zapewnienia mieszkańcom regionu wyższych kompetencji cyfrowych.

Na poziomie szkolnictwa wyższego wspierane będą działania pozwalające uczelniom województwa podlaskiego włączać się w budowanie silnej i konkurencyjnej specjalizacji poprzez nowoczesne kształcenie studentów na kierunkach dających duże szanse i zatrudnienia i wsparcia firm potrzebujących odpowiednio przygotowanych kadr. Ponadto szkoły wyższe będą włączały się we współpracy z samorządem i przedsiębiorcami w rozwój kształcenia się przez całe życie.

Potencjały	Wyzwania
1. Rozwinięty system szkół branżowych	1. Modernizacja przemysłu zachęcająca absolwentów szkół do podejmowania pracy w województwie podlaskim
2. Znaczne inwestycje w szkołach branżowych województwa podlaskiego w perspektywie finansowej 2014-2020	2. Dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy
3. System szkolnictwa podstawowego, średniego, branżowego, wyższego, który może zostać wykorzystany do upowszechniania wysokiej jakości edukacji cyfrowej oraz kształcenia ustawicznego	3. Skuteczne ograniczanie "drenażu mózgow" do innych regionów
4. Rozwijający się sektor firm IT oraz inne branże wymagające pracowników o wysokich kwalifikacjach	4. Zwiększenie skłonności mieszkańców woj. podlaskiego do kształcenia ustawicznego

Główne kierunki interwencji:

1. Szkolnictwo wyższe na potrzeby inteligentnych specjalizacji regionu;
2. Szkolnictwo zawodowe dopasowane do potrzeb rynku pracy, współpracujące w procesie kształcenia z pracodawcami;
3. Kształcenie ustawiczne powszechne i wykorzystujące potencjał regionalnych instytucji edukacyjnych zgodne z potrzebami rozwijającej się gospodarki regionu;
4. Wysokiej jakości edukacja cyfrowa powszechna na wszystkich etapach kształcenia;
5. Rozwój kompetencji kluczowych i talentów uczniów we wszystkich szkołach;
Doskonalenie kadry nauczycieli pod kątem nowoczesnych metod kształcenia i potrzeb rozwijającego się regionalnego popytu na kompetencje.

Kluczowi interesariusze interwencji:

1. Szkoły podstawowe i średnie;
2. Uczelnie wyższe;
3. Szkoły zawodowe;
4. Przedsiębiorcy;
5. Mieszkańcy;
6. Organizacje społeczne;
7. Samorządy gospodarcze oraz organizacje rynku pracy.

Cel operacyjny 2.2. Aktywni mieszkańcy

Realizacja celu operacyjnego aktywni mieszkańcy powinna przyczynić się do zwiększenia szans Podlasi na twórcze i zgodne z własnymi aspiracjami kształtowanie ścieżek życiowych, zarówno osobistych, jak i zawodowych.

W zakresie wzrostu aktywności zawodowej realizowane będą działania skierowane do różnych grup społecznych, zarówno osób z różnych powodów nieaktywnych zawodowo (np. z niepełnosprawnościami, ale również ich opiekunów), jak i osób zagrożonych wykluczeniem zawodowym (np. po pięćdziesiątym roku życia), czy starających się przekwalifikować (np. odchodzący z rolnictwa). Potrzebne będą działania o szerokim spektrum, dotyczące przede wszystkim wsparcia mieszkańców w dostosowywaniu ich kompetencji do bieżących wymagań. Istotnym obszarem działania będzie tworzenie warunków sprzyjających godzeniu ról rodzinnych i zawodowych, w tym poprzez rozwój systemu opieki nad dziećmi. Ważne będą również działania w samych zakładach pracy polegające na dostosowywaniu stanowisk pracy do potrzeb osób starszych, osób z niepełnosprawnościami, czy zwiększające świadomość przedsiębiorców w zakresie wykorzystania potencjału łączenia doświadczenia ludzi starszych z możliwościami ludzi młodych.

Jednym ze sposobów niwelowania niedoborów kadrowych może być zatrudnianie imigrantów. Jednak niezbędne jest podjęcie działań związanych z ich adaptacją zawodową, obejmującą identyfikację kompetencji, dostosowywanie kompetencji do potrzeb regionalnych pracodawców czy potwierdzanie kompetencji posiadanych już przez imigrantów czy nabytych w trakcie kształcenia w regionie. Działania takie znacząco poprawiłyby sytuację podlaskich pracodawców w zakresie dostępu do wysokiej jakości zasobów pracy dostosowanych do ich potrzeb.

Wzrost aktywności społecznej będzie następował na skutek realizacji działań wspierających jednostki i grupy społeczne w zakresie podnoszenia ich aktywności w sferze samorealizacji. Wsparciem będą objęte inicjatywy służące wzbogaceniu regionalnej oferty rozwoju kulturowego, sportowego, edukacyjnego w formie imprez i wydarzeń, warsztatów, spotkań tematycznych służących głównie włączeniu społecznemu i wzrostowi aktywności mieszkańców. Ważne będą również działania wspierające różne organizacje społeczne działające na rzecz aktywizacji mieszkańców na poziomie regionalnym i lokalnym.

W zakresie ochrony zdrowia nacisk będzie położony na zapewnienie wysokiej jakości usług medycznych, w tym leczenia sanatoryjnego, rehabilitacyjnego i z zakresu geriatry. Uznając konieczność rozwoju opieki medycznej związanej ze starzeniem się społeczeństwa i dezaktywacją zawodową, należy mieć również na uwadze działania w zakresie profilaktyki i promocji zdrowego stylu życia. Istotny będzie także rozwój funkcji uzdrowiskowych.

Zapewnienie aktywności mieszkańców wymaga poprawy spójności społecznej poprzez zapewnienie usług na rzecz osób i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Potencjały	Wyzwania
1. Aktywny sektor edukacji i szkolnictwa wyższego	1. Zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców
2. Organizacje społeczne realizujące działania na rzecz aktywizacji społecznej	2. Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców
3. Ludzie aktywni, starający się pracować na rzecz społeczności regionalnej i środowisk lokalnych	3. Zwiększenie poczucia bezpieczeństwa publicznego i zdrowotnego
4. Aktywne samorządy lokalne tworzące warunki dla rozwoju społecznego	4. Zmiana stereotypowego postrzegania regionu jako miejsca o małych szansach realizacji indywidualnych aspiracji
5. Zagraniczni studenci i imigranci (również z innych części kraju), którzy wiążą swoją przyszłość z regionem	5. Stworzenie nowoczesnej oferty realizacji potrzeby aktywności społecznej mieszkańców
	6. Skuteczne warunki i zachęty dla imigrantów zza wschodniej granicy

Główne kierunki interwencji:

1. Wspieranie mieszkańców, w tym imigrantów w zdobywaniu i rozwijaniu kompetencji we wszystkich etapach życia;
2. Działania w kierunku wzrostu aktywności zawodowej mieszkańców, w tym osób o utrudnionym dostępie do rynku pracy;
3. Rozwój oferty kulturalnej, edukacyjnej, sportowej oraz innych form realizacji aktywności społecznych;
4. Rozwój usług medycznych i związanych ze starzeniem się społeczeństwa;
5. Wspieranie rodzin w opiece nad dzieckiem i osobami zależnymi.

Kluczowi interesariusze interwencji:

1. Mieszkańcy;
2. Samorządy;
3. Szkoły podstawowe i średnie;
4. Szkoły wyższe;
5. Szkoły zawodowe;
6. Organizacje społeczne;
7. Instytucje kultury, organizacje sportowe i podmioty medyczne.

Cel operacyjny 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości

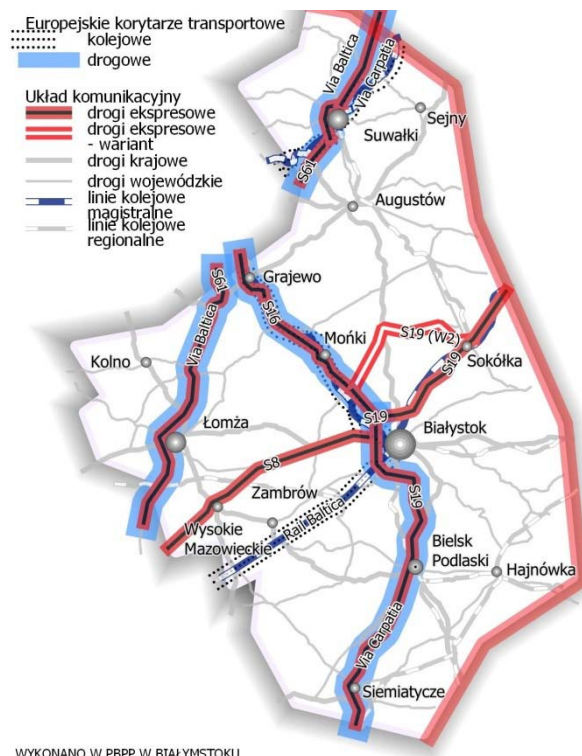
W celu operacyjnym przestrzeń wysokiej jakości realizowane będą działania wpisujące się w ideę zrównoważonego rozwoju. Nowoczesny region rozwijający się w sposób zrównoważony, to region optymalnie wykorzystujący uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne i społeczno-kulturowe. Przestrzeń wysokiej jakości oznacza w tym kontekście:

- ✓ wysokiej jakości środowisko przyrodnicze i wykorzystywanie jego atutów dla podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej i atrakcyjności zamieszkania z myślą o przyszłych pokoleniach;
- ✓ wysoką dostępność zewnętrzną województwa;
- ✓ dostęp do odpowiednich usług na poziomie lokalnym i regionalnym, co związane jest również z gwarancją dobrych połączeń komunikacyjnych;
- ✓ nowoczesną przestrzeń gospodarczą;
- ✓ atrakcyjną i dostępną przestrzeń życiową.

W ramach realizacji niniejszego celu operacyjnego polityka rozwoju będzie koncentrowała się na wykorzystaniu trendów światowych i europejskich w zakresie podejścia do problematyki środowiskowej. Wspierane będą działania rozwijające gospodarkę cyrkularną. Środki na gospodarkę cyrkularną powinny być wykorzystane także na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw oraz obniżenie kosztów funkcjonowania gospodarstw domowych. Cele dotyczące walki z ociepleniem klimatu muszą być związane ze wzrostem konkurencyjności gospodarki (w tym produkcji rolniczej) i jakości życia. Istotne jest podjęcie działań związanych z zapobieganiem niedoborom wody, zarówno na potrzeby komunalne jak i np. rolnictwa.

Działania strategiczne będą związane z rozwojem infrastruktury komunikacyjnej, obejmującym budowę i modernizację dróg, rozwój sieci transportu zbiorowego, budowę terminali intermodalnych.

Mapa 9. Główny układ transportowy województwa

Źródło: Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego w Białymstoku

Dostępność odpowiednich usług (cel operacyjny 2.2.) wymaga rozwoju i modernizacji infrastruktury, w której te usługi są świadczone (zmiany ilościowe i jakościowe), zgodnie z hierarchią sieci osadniczej. Ważne będzie zagwarantowanie usług podstawowych na poziomie gminnym, powiatowym i regionalnym w sferze edukacyjnej, ochrony zdrowia, kulturowej i administracyjnej.

W zakresie edukacji wspierane będą działania modernizujące szkoły oraz gwarantujące dzieciom i młodzieży bezpieczne warunki dotarcia do szkół, jak i samej nauki.

Odrębne działania będą ukierunkowane na realizację potrzebnych procesów rewitalizacji, które muszą uwzględniać zmiany społeczne, ekonomiczne, techniczne, środowiskowe i funkcjonalno-przestrzenne. Ponadto ważne będą działania ukierunkowane na rozwój infrastruktury technicznej oraz wprowadzanie rozwiązań zmniejszających zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego (ograniczenie smogu, promocja transportu niskoemisyjnego).

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none"> 1. Stosunkowo wysoki poziom rozwoju opieki medycznej 2. Wysokiej jakości, czyste środowisko przyrodnicze 3. W walory przyrodnicze stanowią istotną przewagę województwa podlaskiego i determinują jego charakter 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rosnące potrzeby w zakresie nowoczesnej przestrzeni do życia, pracy oraz przestrzeni usługowej 2. Dostosowanie się do zmian klimatycznych 3. Poważne zagrożenie dla ludzi i środowiska stwarza zwiększająca się z roku na rok liczba nagromadzonych odpadów 4. Upowszechnianie się postaw ekologicznych w skali lokalnej 5. Wykorzystanie szansy, jaką jest rozwój transportu multimodalnego 6. Podniesienie poziomu stanu infrastruktury transportowej 7. Zwiększenie dostępności transportowej obszarów obecnie peryferyjnych

Główne kierunki interwencji:

1. Rozwój i modernizacja infrastruktury komunikacyjnej oraz różnych form transportu;
2. Rozwój funkcji węzła komunikacyjnego w transporcie osobowym i towarowym;
3. Rozwój i modernizacja infrastruktury i przestrzeni dla usług medycznych i związanych ze starzeniem się społeczeństwa;
4. Rozwój i modernizacja infrastruktury edukacyjnej i kulturowej;
5. Rozwój i modernizacja infrastruktury ochrony środowiska i przestrzeni dla gospodarki o obiegu zamkniętym;
6. Działania związane z zapobieganiem i ograniczaniem skutków zmian klimatu;
7. Ochrona zasobów przyrodniczych i wartości krajobrazowych;
8. Wspieranie działań rewitalizacyjnych i związanych z odnową wsi;
9. Wspieranie rozwoju nowoczesnych przestrzeni dla biznesu (m.in. tereny inwestycyjne, przestrzenie coworkingowe, inkubatory przedsiębiorczości, parki naukowo-technologiczne i przemysłowe).

Kluczowi interesariusze interwencji:

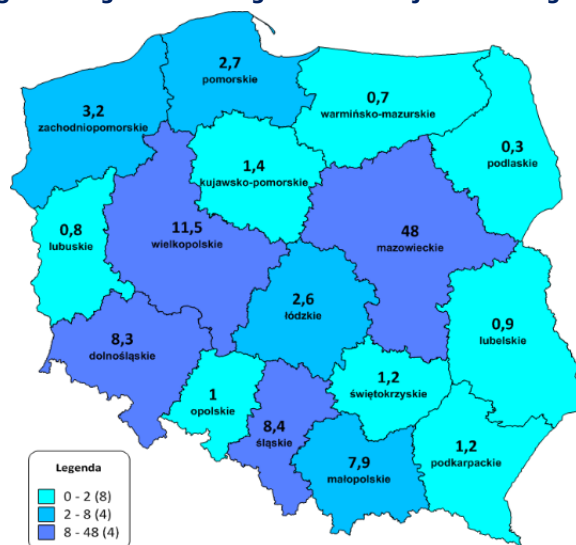
1. Mieszkańcy;
2. Samorządy;
3. Przedsiębiorcy;
4. Instytucje i organizacje świadczące usługi publiczne;
5. Instytucje i organizacje działające w sferze ochrony środowiska.

Cel strategiczny 3. Partnerski region

Kluczowe elementy diagnozy strategicznej

- ✓ w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju w regionie zidentyfikowano 7 miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz wskazano znaczną część województwa podlaskiego jako obszary problemowe pod kątem koncentracji problemów społecznych, ekonomicznych oraz społeczno-ekonomicznych,
- ✓ region wypada niekorzystnie pod względem liczby organizacji pozarządowych, które odzwierciedlają poziom „pomostowego” kapitału społecznego, czyli relacji łączących osoby sobie obce (w 2016 roku region był na 14 pozycji w kraju),
- ✓ na niskim poziomie jest współpraca przedsiębiorstw z jednostkami B+R (przeważnie proste formy współpracy o małej wartości dodanej) oraz aktywność jednostek naukowych w sieciach międzynarodowych,
- ✓ niska atrakcyjność inwestycyjna regionu przekłada się na małą aktywność kapitału zagranicznego w województwie.

Mapa 10. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce w 2016 r.*

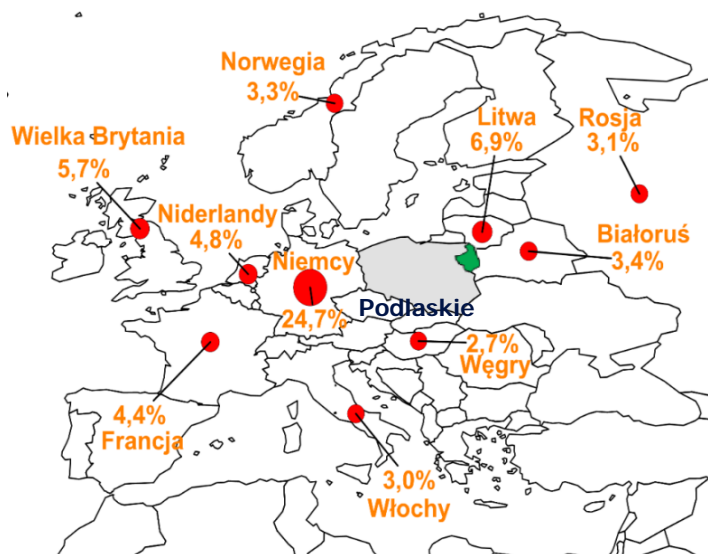

* przedziały danych są domknięte lewostronnie

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL.

- ✓ położenie geograficzne sprzyja nawiązywaniu różnych form wymiany usług i towarów ze wschodem (państwa wschodnie nie są jednak głównym rynkiem wymiany towarowej regionu).

Mapa 11. Udział eksportu i dostaw wewnątrzspółnotowych podlaskich przedsiębiorstw do wybranych krajów w eksporcie i dostawach wewnątrzspółnotowych ogółem w 2017 r.

Źródło: opracowanie na podstawie danych KAS.

-
- ✓ ciągle słaba dostępność transportowa utrudnia relacje z partnerami handlowymi zza wschodniej granicy, ale także na osi północ – południe – potrzeba dalszych inwestycji związanych z korytarzami Via Baltica i Via Carpatia,
 - ✓ notowany jest wzrost liczby cudzoziemców – region staje się miejscem atrakcyjnym pod kątem zatrudnienia, zwłaszcza dla obywateli państw zza wschodniej granicy.
-

W warunkach pogarszających się trendów globalnych oraz zachodzących zmian w UE, np. w sposobie finansowania, kluczowego znaczenia nabiera doskonałość zarządzania rozwojem regionalnym i lokalnym w województwie. Podobnie jak w sektorze gospodarczym, braki lub słabości zasobów organizacji powinny być uzupełniane poprzez pozyskiwanie tych zasobów z zewnątrz. Najlepszą drogą prowadzącą do wzmocnienia regionu o brakujące zasoby jest współpraca, ponieważ w trakcie jej realizacji powstają dodatkowe korzyści (zaufanie, synergia). Współpraca pozwala organizacjom tworzyć nawet globalne przewagi konkurencyjne i umożliwić osiągnięcie ambitnych celów. Z punktu widzenia rozwoju regionu ważne jest rozwijanie wszelkich form współpracy i powiązań sieciowych w układach zewnętrznych, poprzez ciągłe komunikowanie się, wymianę informacji, wiedzy, dobrych praktyk oraz tworzenie powiązań o różnym stopniu formalizacji.

Partnerstwa, które są istotą niniejszego celu strategicznego powinny być rozpatrywane w ujęciu:

- podmiotowym – w tym znaczeniu kluczowe jest pojęcie poczwórnej helisy (biznes, nauka, administracja, społeczność mieszkańców) – co oznacza, że cel ten pozostaje w ścisłych relacjach z pozostałymi celami strategicznymi;
- terytorialnym – istotne są zarówno relacje współpracy wewnątrz województwa, jak i współpraca z partnerami spoza regionu;
- zarządczym, czyli uwzględniającym zarówno potrzebę budowania i wykorzystywania kompetencji współpracy, ale również efektywnego podejścia do tego zagadnienia (np. odpowiednio przygotowane kampanie promujące województwo).

Cel strategiczny partnerski region będzie realizowany przez następujące cele operacyjne:

1. Dobre zarządzanie;
2. Kapitał społeczny;
3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne;
4. Gościnny region.

Cel operacyjny 3.1. Dobre zarządzanie

Wyznaczenie celu operacyjnego dobre zarządzanie jest odpowiedzią na coraz wyższe wymagania świadomych mieszkańców, a także rosnącą złożoność polityk oraz instrumentów stosowanych na różnych szczeblach administracji. Dobre zarządzanie wymaga wysokich kompetencji na wszelkich poziomach organizacyjnych (poziom regionalny, subregionalny i lokalny).

Działania realizowane w tym celu operacyjnym będą koncentrowały się na podnoszeniu kompetencji zarządczych samorządów (w tym w zakresie planowania strategicznego, przestrzennego i finansowego), przydatnych zarówno w działalności pojedynczych organizacji, jak i w układach współpracy (np. w ramach obszarów funkcjonalnych).

Wspierane będą inicjatywy służące wymianie dobrych praktyk, w tym współpracy ponadnarodowej, budowaniu partnerstw, zawieraniu porozumień, opracowywaniu wspólnych strategii czy planów działania.

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none">1. Doświadczenia samorządów lokalnych we współpracy terytorialnej, w tym transgranicznej2. Świadomość wśród samorządów znaczenia sprawnej organizacji i efektywnego zarządzania w procesach rozwojowych3. Doświadczenia samorządów w relacjach z biznesem, w tym z firmami zagranicznymi	<ol style="list-style-type: none">1. Podniesienie zdolności zarządczych administracji lokalnej i regionalnej, w tym w obszarze współpracy z inwestorami2. Aktywne włączenie organizacji regionalnych (w tym samorządowych) w realizację projektowanego celu 3 KSRR (Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie)

Główne kierunki interwencji:

1. Wzmacnianie kompetencji administracji;
2. Wzmacnianie zarządzania publicznego na poziomie regionalnym i lokalnym.

Kluczowi interesariusze interwencji:

1. Samorządy lokalne i samorząd województwa;
2. Partnerstwa samorządowe – np. realizujące strategie obszarów funkcjonalnych, w tym stowarzyszenia realizujące inicjatywy na rzecz rozwoju obszarów funkcjonalnych, partnerstwa ponadlokalne.

Cel operacyjny 3.2. Kapitał społeczny

Wyznaczenie celu operacyjnego dotyczącego kapitału społecznego służy podkreśleniu znaczenia umiejętności współpracy opartej na zaufaniu dla realizacji różnorodnych celów. Kapitał społeczny traktowany jest jako ważny czynnik rozwoju regionów. Ścieżką do budowania kapitału społecznego tworzą działania ukierunkowane na kształtowanie postaw społecznych i obywatelskich oraz wspieranie dialogu społecznego. Województwo podlaskie będzie w tym celu wykorzystywać znaczny potencjał kulturowy regionu. Podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie więzi opartych na wspólnej tożsamości i umiejętności jej ciągłej, twórczej reinterpretacji. Integralnym elementem kapitału społecznego jest otwartość na inne wzorce kulturowe, umiejętność współdziałania osób reprezentujących różne wartości, tradycje, normy zachowań i sposoby życia.

Ze względu na fakt, że kapitał społeczny tworzy się i oddziałuje na wszystkich płaszczyznach społecznych, działania realizujące niniejszy cel operacyjny będą miały szeroki zakres ukierunkowany na możliwie szerokie spectrum organizacji. Konieczne są działania zachęcające do współpracy zarówno w poczwórnej helisie, jak i między jej poszczególnymi elementami.

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none">1. Potencjał kulturowy regionu, w tym instytucji kultury2. Aktywne organizacje społeczne, w tym pozarządowe3. Doświadczenia współpracy w ramach realizacji instrumentów terytorialnych (ZIT, RLKS)	<ol style="list-style-type: none">1. Podniesienie jakości kapitału społecznego2. Zwiększenie aktywności mieszkańców, w tym w tworzeniu organizacji pozarządowych3. Zwiększenie otwartości mieszkańców województwa na współpracę wewnątrz regionu, jak i współpracę zewnętrzną4. Podniesienie poziomu tolerancji dla imigrantów

Główne kierunki interwencji:

1. Wspieranie rozwoju i kompetencji organizacji społecznych;
2. Wzmacnianie tożsamości regionalnej;
3. Kształtowanie postaw społecznych i obywatelskich;
4. Wspieranie dialogu społecznego;
5. Promocja projektów współpracy wewnątrzregionalnej.

Kluczowi interesariusze interwencji:

1. Mieszkańcy województwa;
2. Organizacje społeczne, w tym instytucje kultury, budujące tożsamość regionalną;
3. Samorządy lokalne i samorząd województwa.

Cel operacyjny 3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne

Województwo podlaskie jest otwarte na współpracę ponadregionalną. Ograniczony potencjał gospodarczy i społeczny województwa sprawiają, iż ważne jest poszukiwanie czynników rozwoju w zacieśnianiu współpracy z innymi obszarami, tak w kraju, jak i za granicą. Partnerstwa powinny wspierać przepływy kapitału, ludzi, idei.

W ramach celu operacyjnego będzie pogłębianą współpracą w grupie pięciu województw Polski Wschodniej. Przede wszystkim w tym gronie można wymieniać doświadczenia i kształtować politykę publiczną skierowaną do obszarów słabiej rozwiniętych².

Rozwój połączeń komunikacyjnych spowodował, że Warszawa „przybliżyła się” do województwa podlaskiego. Potencjał społeczno-gospodarczy metropolii warszawskiej, nieporównywalny z innymi polskimi miastami i regionami stanowi szansę dla obszarów znajdujących się w jego zasięgu. Interwencja w ramach celu operacyjnego będzie ukierunkowana na wspieranie współpracy podmiotów z województwa podlaskiego z partnerami ze stolicy w zakresie biznesu, ale też nauki, administracji czy zasobów ludzkich.

Województwo podlaskie będzie rozwijać wielowymiarowe relacje z Białorusią. Sytuacja międzynarodowa nie zawsze sprzyja takim dobrym relacjom transgranicznym, jednak w długofalowym interesie rozwoju regionu jest utrzymywanie i jeśli to możliwe pogłębianie powiązań gospodarczych, kulturalnych, turystycznych, naukowych czy współpracy samorządów.

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none">Położenie geopolityczne i sąsiedzkie kontakty międzynarodoweBliskie położenie i dobra komunikacja ze stolicą PolskiDoświadczenie we współpracy w ramach makroregionu Polski WschodniejOrganizacje realizujące projekty współpracy, uczestniczące w wartościowych sieciach	<ol style="list-style-type: none">Podniesienie poziomu kompetencji organizacji w zakresie nawiązywania partnerstw i wykorzystywania współpracy dla wzmocnienia potencjału samych organizacjiWzmocnienie instytucji regionalnych, by te mogły pełnić rolę liderów w sieciach współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej

Główne kierunki interwencji:

- Wspieranie inicjatyw współpracy podmiotów z województwa podlaskiego z otoczeniem krajowym i zagranicznym (finansowe, organizacyjne, szkoleniowe);
- Wspieranie aktywności organizacji, których celem jest poszukiwanie i zawiązywanie nowych form współpracy terytorialnej z otoczeniem województwa podlaskiego.

Kluczowi interesariusze interwencji:

- Samorządy lokalne budujące partnerstwa transwojewódzkie, jak i międzynarodowe;
- Ośrodki naukowe wchodzące w krajowe i międzynarodowe sieci współpracy;
- Organizacje społeczne realizujące projekty partnerskie z podmiotami spoza regionu.

² Uwaga: Opis dotyczący obszarów współpracy w ramach Polski Wschodniej oraz powiązań z woj. sąsiadującymi zostanie uzupełniony na dalszym etapie prac.

Cel operacyjny 3.4. Gościnny region

Region gościnny zachęca do przyjazdów, pobytów, zarówno czasowych (np. w celach turystycznych czy edukacyjnych), jak i wiązania swojej przyszłości z danym środowiskiem regionalnym i lokalnym. Województwo podlaskie w obliczu znaczącej depopulacji będzie tworzyło korzystne warunki życia zarówno dla mieszkańców innych regionów Polski jak i imigrantów z zagranicy.

Tego typu założenia wymagają działań również w sferze budowania marki województwa, która powinna być narzędziem w przełamywaniu stereotypowego postrzegania regionu. W ramach działań strategicznych eksponowane będą cechy regionu jako doskonałego miejsca do pracy i życia. Taki wizerunek będzie sprzyjał także lokowaniu inwestycji w regionie, gdyż inwestorzy będą mogli zapewnić nowym pracownikom zatrudnienie w wyjątkowej lokalizacji. Przełamanie stereotypu regionu o „ogólnej niskiej atrakcyjności inwestycyjnej” wymagać będzie budowania spójnej i atrakcyjnej oferty skierowanej do inwestorów zagranicznych z konkretnych branż, które już dziś dobrze rozwijają się w regionie i mogą stanowić ważny wkład w globalne łańcuchy wartości firm międzynarodowych. Strategiczne położenie województwa może sprzyjać inwestycjom wykorzystującym bliskość szlaków tranzytowych.

Potrzebne będą działania związane z zachętami do podejmowania inwestycji w regionie przez kapitał zagraniczny i krajowy, z zastrzeżeniem, iż preferowane będą inwestycje tworzące wysokiej jakości miejsca pracy możliwie powiązane ze specjalnościami gospodarczymi województwa. Z drugiej strony należy podkreślić, iż największą atrakcyjność z punktu widzenia zewnętrznych inwestorów posiadają sektory, w których na miejscu inwestor zostanie dobrych dostawców, odbiorców czy kooperantów.

W realizacji celu operacyjnego ważne będą działania ukierunkowane na włączanie przyjezdnych w aktywność na rzecz regionu, a także społeczności lokalnych.

Potencjały	Wyzwania
<ol style="list-style-type: none">Wyjątkowe w skali kraju środowisko przyrodnicze stwarzające dogodne warunki do życia i wypoczynkuAtrakcyjne miejsca pracy, w szczególności dla obywateli państw zza wschodniej granicyUczelnie wyższe oferujące dobre warunki do kształcenia na przyszłościowych kierunkach	<ol style="list-style-type: none">Skuteczne i efektywne zachęcanie do reemigracji (powroty do województwa)Zmiana wizerunku regionu na zewnątrzZmiana stereotypowego podejścia do imigrantów w różnych grupach społecznychBudowa społeczeństwa otwartego na nowych mieszkańcówSkuteczne wykorzystanie potencjału imigrantów dla wzmocnienia kapitału ludzkiego w regionie

Główne kierunki interwencji:

- Promocja województwa jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania, inwestycji, pracy, studiowania, wypoczynku;
- Tworzenie warunków do inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej;
- Zwiększanie potencjału osiedleńczego regionu;
- Podnoszenie świadomości mieszkańców regionu o roli imigracji w rozwoju społeczno-gospodarczym;
- Rozwój inicjatyw lokalnych wspierających włączenie społeczne imigrantów.

Kluczowi interesariusze interwencji:

1. Organizacje społeczne działające na rzecz integracji i włączenia społecznego,
2. Samorządy lokalne promujące jakość życia i wspierające rozwój dogodnych warunków osiedleńczych oraz warunków dla prowadzenia biznesu,
3. Uczelnie wyższe otwarte na studentów z różnych części Polski i świata;
4. Przedsiębiorcy oferujący możliwości rozwoju zawodowego imigrantom ekonomicznym oraz starający się budować wspólne przedsięwzięcia z inwestorami spoza regionu.

5.2. Cele Strategii a inteligentne specjalizacje województwa

Inteligentne specjalizacje stanowią odpowiedź na pogłębiający się w ostatnich latach dystans dzielący konkurencyjność i innowacyjność gospodarki Unii Europejskiej względem innych potęg gospodarczych. Wraz z malejącą dynamiką wzrostu gospodarczego, stała się podstawą do reorientacji polityki innowacyjnej, realizowanej tak na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

Idea inteligentnych specjalizacji podkreśla rozwój oparty o prace badawczo-rozwojowe i innowacyjność, wykorzystujący endogeniczne przewagi konkurencyjne regionu. Inteligentne specjalizacje, to w skrócie, **kompetencje regionu**, które dzięki ścisłej współpracy biznesu i nauki mogą przyczynić się do jego transformacji, restrukturyzacji, czy wkroczenia na nowe ścieżki rozwoju oparte o innowacje.

Wyznaczenie inteligentnych specjalizacji jest kluczowe i stanowi koncepcję wdrażania długofalowej polityki innowacyjnej, ukierunkowanej na efektywne i synergiczne wykorzystanie publicznego wsparcia na rzecz badań i rozwoju w celu wzmocnienia najbardziej innowacyjnych obszarów podlaskiej gospodarki. Wdrożenie koncepcji inteligentnej specjalizacji jest także warunkiem przyznawania środków funduszy strukturalnych na wsparcie projektów w zakresie badań, rozwoju i innowacyjności (zarówno w perspektywie 2014-2020 jak i 2021-2027). Inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego wskazano w *Planie rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)*³.

Inteligentne specjalizacje zostały wyłonione w „procesie przedsiębiorczego odkrywania” (proces identyfikacji oparty o pogłębione analizy i diagnozę, szereg spotkań, debat i dyskusji z przedsiębiorcami oraz przedstawicielami instytucji otoczenia biznesu, środowiska naukowego i administracji publicznej, a także mieszkańcami regionu).

Wyłanianie inteligentnych specjalizacji polegało na ocenie potencjału poszczególnych branż pod kątem możliwości ich rozwoju opartego o prace badawczo-rozwojowe i innowacyjność, wykorzystującego endogeniczne czynniki przewag konkurencyjnych przekładających się na dynamiczny oraz wszechstronny rozwój regionalnej gospodarki.

Plan wskazuje **„Rdzeń specjalizacji”**, jakim są **„Innowacje w obszarach, w których już dziś województwo wykazuje ponadprzeciętny potencjał”**. Podlaskie ma wszelkie atuty, by np. produkcja żywności, produkcja maszyn rolniczych i leśnych, urządzeń mechanicznych, czy statków i łodzi, mogły w większym stopniu budować przewagi konkurencyjne w oparciu o innowacje. Dotyczy to również szeroko rozumianego sektora medycznego (także w kontekście starzejącego się społeczeństwa) oraz ekoinnowacji (w tym dotyczących OZE i budownictwa).

Najbardziej innowacyjne branże województwa podlaskiego zostały zidentyfikowane w oparciu o udział w tworzeniu łańcucha wartości. Miarami wykorzystanymi do oceny tego udziału były m.in. współczyn-

³ *Plan rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o inteligentne specjalizacje województwa podlaskiego na lata 2015-2020+ (RIS3)*, załącznik do Uchwały Nr 120/1431/2016 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 1 marca 2016 r. https://rpo.wrotapodlasia.pl/pl/dowiedz_sie_wiecej_o_programie/zapoznaj_sie_z_prawem_i_dokument/plan-rozwoju-przedsiębiorczosci-w-oparciu-o-inteligentne-specjalizacje-województwa-podlaskiego-na-lata-2015-2020.html

nik lokalizacji zatrudnienia (LQ – ang. *Location Quotient*) w odniesieniu do pracujących, który pozwala określić obszary gospodarki regionu, wyróżniające się na tle kraju w zakresie tworzenia miejsc pracy; wysoki potencjał naukowo-badawczy czy endogeniczne uwarunkowania regionu. Przyjmując powyższą metodologię wyłoniono inteligentne specjalizacje określone jako „**Rdzeń specjalizacji**”, do których zalicza się:

- **sektor rolno-spożywczy i sektory powiązane;**
- **przemysł metalowo-maszynowy, szkodniczy i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości;**
- **sektor medyczny oraz nauki o życiu i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości;**
- **ekoinnowacje, nauki o środowisku i sektory powiązane z nimi łańcuchem wartości** (w tym OZE, budownictwo zasobooszczędne, efektywne przetwarzanie drewna).

Uzupełnieniem rdzenia są te działalności gospodarcze, które wykazują dynamikę wzrostu na tyle obiecującą, że można nazwać je „**Specjalizacjami wschodzącymi**” w „**sektorach o dużym potencjale wzrostu**”. Jednocześnie specjalizacje wschodzące są to sektory objęte Krajowymi Inteligentnymi Specjalizacjami, nieuwzględnione w rdzeniu regionalnych IS, a także pozostałe sektory wykazujące regionalny wzrost zatrudnienia znacznie przewyższający dynamikę krajową.

RIS3 jest dokumentem, którego zapisy podlegają monitoringowi i na dalszym etapie ewentualnej aktualizacji wynikającej ze zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych w województwie podlaskim. Wyniki badania *Ewaluacja wsparcia podlaskich inteligentnych specjalizacji w dziedzinie innowacyjności oraz badań i rozwoju*⁴ wskazują, że zdefiniowany w podlaskim Planie RIS3 „rdzeń” specjalizacji można ocenić jako trafny. Zgodnie z raportem, potencjalną specjalizacją „wschodzącą” jest branża IT. Przyjęto założenie, że IT występuje w każdym z sektorów zaliczanych do inteligentnych specjalizacji jako dostawca różnych usług i rozwiązań. Branża IT stanowić może zatem inteligentną specjalizację w ujęciu horyzontalnym. Jednocześnie, odnosząc się do branży IT, oceniając jej trafność, kierując się tymi samymi kryteriami co przy ocenie „rdzenia” IS, należy stwierdzić, że w grupach PKD charakteryzujących się najwyższymi wartościami współczynnika LQ oraz wśród towarów o największej wartości eksportu powyższa branża nie występuje.

W ramach przygotowań do kolejnej perspektywy finansowej konieczna będzie weryfikacja spełnienia warunku podstawowego dla wdrażania celu polityki „Bardziej inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej”. Analiza obejmie potrzebę dostosowania regionalnego systemu wspierania innowacyjności do nowych wymagań, a co za tym idzie, ewentualnej aktualizacji strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji.

Nie ulega jednak wątpliwości, że jednym z najważniejszych celów polityki ukierunkowanej na rozwój jest skierowanie wsparcia publicznego do tych sektorów gospodarki, które mają największy potencjał rozwojowy.

⁴ *Ewaluacja wsparcia podlaskich inteligentnych specjalizacji w dziedzinie innowacyjności oraz badań i rozwoju*
<http://sai.rot.wrotapodlasia.pl/Vizualize/SearchReports.aspx>

6. Terytorialny wymiar Strategii

6.1. Obszary strategicznej interwencji

Podstawą realizacji celów Strategii jest, m.in. ich terytorializacja. Podejście terytorialne do polityki rozwoju oznacza właściwą identyfikację cech poszczególnych obszarów, tj. rozpoznanie ich zasobów endogenicznych, wyzwań i barier rozwojowych, a w rezultacie uwzględnienia lokalnego kontekstu dla prowadzenia działań rozwojowych. Podejście to wymaga w pierwszej kolejności dobrej diagnozy terytoriów, w celu identyfikacji potencjałów, które później przełożą się na ich rozwój. Następnie niezbędne jest wyznaczenie obszarów strategicznej interwencji (OSI) z punktu widzenia priorytetów polityki rozwoju województwa, jak również zaprojektowanie instrumentów terytorialnych dopasowanych do ich specyficznych potrzeb. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego definiuje obszar strategicznej interwencji jako *wskazany w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne.*

Obszary strategicznej interwencji zostały również wyznaczone na poziomie krajowym. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wskazują OSI, dla których na poziomie regionalnym należy zaprogramować wsparcie o charakterze komplementarnym w stosunku do wsparcia w krajowych strategiach rozwoju. Są to: to miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Biorąc pod uwagę wnioski z diagnozy województwa podlaskiego, w tym zidentyfikowane potencjały i problemy rozwojowe oraz dotychczasowe doświadczenia regionu w podejściu do OSI, wyróżniono także obszary strategicznej interwencji istotne z punktu widzenia rozwoju regionu, takie jak: Białystok i jego obszar funkcjonalny, ośrodki subregionalne, miasta powiatowe oraz obszary wiejskie, w tym cenne przyrodniczo.

1. Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – to miasta powyżej 20 tys. mieszkańców z wyłączeniem miast wojewódzkich oraz mniejsze, z liczbą ludności pomiędzy 15-20 tys. mieszkańców będące stolicami powiatów, w których występuje utrata funkcji w następujących obszarach: gospodarczych funkcji kontrolnych, przemysłowych, turystycznych, handlowych, kultury, dostępności do szkolnictwa wyższego oraz zagrożenia depopulacją. Na terenie całego kraju zostały wskazane 122 takie miasta, wybrane na podstawie wieloskaźnikowej metodyki opracowanej na potrzeby Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. W województwie podlaskim jest 7 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze: Hajnówka, Zambrów, Augustów, Łomża, Grajewo, Sokółka i Bielsk Podlaski.

Każde z tych miast charakteryzuje się innym stopniem nasilenie problemów społeczno-gospodarczych oraz różnymi wskaźnikami utraty funkcji. Dlatego zakres działań będzie dostosowany do potrzeb danego miasta i funkcji przez nie pełnionych. W przypadku tego OSI kluczowa jest odbudowa bazy gospodarczej miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz wzmocnienie ich roli jako centrów aktywności społecznej i gospodarczej. Stąd szczególne znaczenie mają działania, które pobudzą rozwój przedsiębiorczości (cel operacyjny 1.3 *Lokalna przedsiębiorczość*), rozwiną kształcenie i szkolenia zawodowe (cel operacyjny 2.1 *Kompetentni mieszkańcy*), w szczególności w sektorach wpisujących się w zdefiniowane specjalizacje danego obszaru powi-

zanego funkcjonalnie oraz zaktywizują lokalną społeczność na rzecz pobudzania rozwoju. Istotne znaczenie powinny też mieć działania realizujące cel operacyjny 3.1 *Dobre zarządzanie*, a także cel operacyjny i 2.3 *Przestrzeń wysokiej jakości*. Należy im dedykować także kompleksowe działania realizowane w celu operacyjnym 3.4 *Gościnny region*, które zwiększą ich atrakcyjność osiedleńczą oraz przyciągną zewnętrzne zasoby. W odniesieniu do Łomży, jako największego miasta spośród wskazanych i ośrodka subregionalnego, oddziałującego ponadlokalnie, istotne jest wzmacnianie dalszego rozwoju usług społecznych, stymulowanie rozwoju gospodarczego i dostępności do szkolnictwa wyższego. Wzmacnianiu efektywności powyższych działań będzie służyła realizacja celu operacyjnego 3.2 *Kapitał społeczny*.

Mapa 12. Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Źródło: Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego w Białymstoku

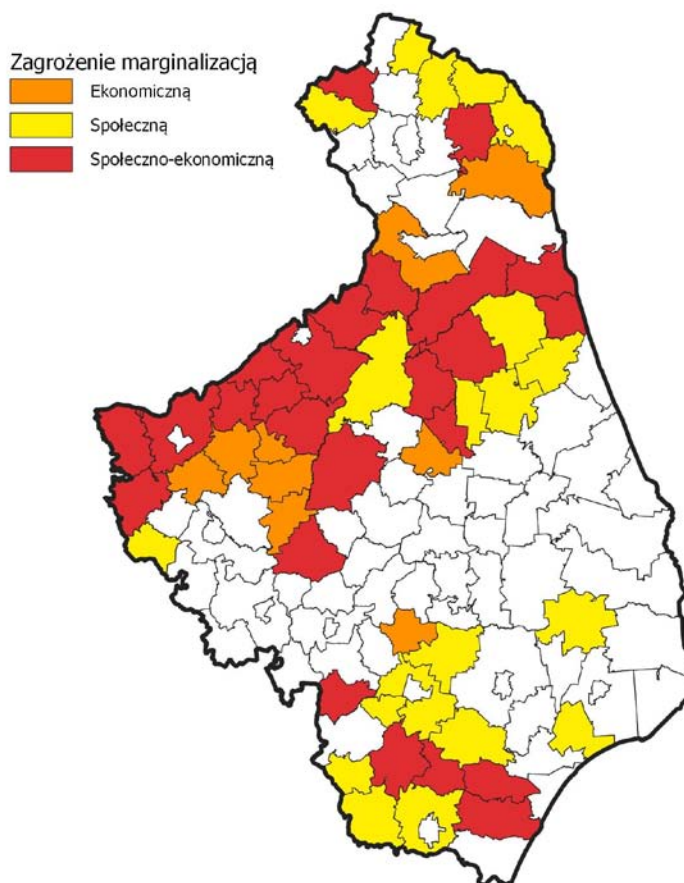
2. **Obszary zagrożone trwałą marginalizacją** – to zróżnicowane przestrzennie pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych. Obszary te, podobnie jak miasta średnio tracące funkcje społeczno-gospodarcze, zostały wyznaczone na podstawie wielowskaźnikowej metodyki opracowanej na potrzeby SOR. Na terenie województwa podlaskiego obszary zmarginalizowane można podzielić na gminy, gdzie nastąpiła:

- a) **kumulacja problemów społeczno-ekonomicznych:** Jasionówka, Jaświły, Nowy Dwór, Suchowola, Przerośl, Krasnopol, Bargłów Kościelny, Lipsk, Sztabin, Grajewo, Radziłów, Rajgród, Szczuczyn, Wąsosz, Grabowo, Kolno, Turośl, Zbójna, Trzcianne, Rutki, Dziadkowice, Grodzisk, Milejczyce, Nurzec-Stacja, Klukowo,
- b) **kumulacja problemów ekonomicznych:** Knyszyn, Giby, Augustów, Mały Płock, Stawiski, Jedwabne, Przytuły, Wizna, Poświętne,

- c) **kumulacja problemów społecznych:** Dąbrowa Białostocka, Janów, Korycin, Sidra, Filipów, Puńsk, Sejny, Rutka-Tartak, Szypliszki, Goniądz, Miastkowo, Boćki, Brańsk, Rudka, Wyski, Drohiczyn, Perlejewo, Siemiatycze, Dubicze Cerkiewne, Narew.

Zgodnie z KSRR, planowana interwencja na obszarach zmarginalizowanych powinna prowadzić do osiągnięcia konkretnych celów, takich jak: rozwój lokalnych firm, wzrost liczby miejsc pracy, wzrost dochodów mieszkańców, wzrost bazy dochodowej samorządów terytorialnych. Na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją kluczowe będzie realizowanie celu operacyjnego 1.3 dotyczącego lokalnej przedsiębiorczości, w szczególności nastawionej na rozwój ekologicznych form produkcji rolniczej i powiązany z nim rozwój przetwórstwa żywności wysokiej jakości. Przedsiębiorczość na części obszarów może wiązać się także z lokalnymi produktami turystycznymi, jak również z działaniami związanymi z rozwojem odnawialnych źródeł energii i energetyki rozproszonej (cel operacyjny 1.4 *Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego*). Istotne jest także wzmocnienie powiązań funkcjonalnych gmin wiejskich z miastami oraz poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych w zakresie zarządzania rozwojem i zdolności do nawiązywania współpracy. Zapewnienie trwałych podstaw rozwoju obszarów zagrożonych marginalizacją będzie wymagało włączenia się poszczególnych gmin w szersze procesy rozwojowe, tworzenie partnerstw ponadlokalnych, co oznacza duże zaangażowanie w realizację celu operacyjnego 3.1 *Dobre zarządzanie*. W przypadku gmin położonych wzdłuż granicy zewnętrznej UE, podejmowane działania będą koncentrować się na zmniejszaniu ich peryferyjności, poprzez poprawę dostępności do lokalnych i regionalnych ośrodków rozwoju oraz nawiązywanie współpracy transgranicznej (cel operacyjny 3.4 *Gościnnie region*).

Mapa 13. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją wg gmin

Źródło: Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego w Białymstoku

3. Subregionalne ośrodki wzrostu. Suwałki i Łomża stanowią w naturalny sposób ponadlokalne ośrodki wzrostu o dosyć wyraźnie zakreślonym zasięgu. Jako miasta średnie o charakterze ośrodków subregionalnych, odgrywają ogromne znaczenie w rozwoju województwa, ponieważ:

- przenoszą impulsy rozwojowe generowane w stolicy województwa na pozostałe obszary,
- zwiększają prawdopodobieństwo wystąpienia efektów synergii wskutek połączenia potencjałów rozwojowych różnych miejsc,
- zapewniają spójność społeczną i zrównoważony przestrzennie rozwój, gwarantując dostępność przestrzenną do usług publicznych.

Dysponują one rozbudowaną infrastrukturą publiczną (np. szpitale wojewódzkie, szkoły wyższe, ponadlokalne instytucje administracyjne, duże placówki kultury). Łomża i Suwałki, będące jednymi z najbardziej liczebnych miast regionu, dają też większe perspektywy zamieszkałej na ich terenie ludności. Charakteryzują się one zdecydowanie wyższym poziomem przedsiębiorczości w porównaniu z pozostałym obszarem województwa (z wyłączeniem miasta Białystok).

Stopa bezrobocia w powiecie suwalskim była w roku 2017 najniższą wśród wszystkich powiatów województwa podlaskiego, co koresponduje z niskim poziomem bezrobocia w samym mieście. Analogiczna sytuacja nie występuje jednak w przypadku Łomży, w której stopa bezrobocia, podobnie jak w całym powiecie łomżyńskim, jest wyższa od średniej w województwie. Suwałki posiadają także dogodniejsze warunki do rozwoju gospodarczego z partnerami z zagranicy ze względu na położenie blisko granicy państwa. Ponadto są położone na ważnym szlaku komunikacyjnym łączącym Warszawę z krajami bałtyckimi. Z drugiej strony pozostają miastem z najdłuższym czasem dojazdu do stolicy województwa. Natomiast poważną barierą rozwojową Łomży jest słabe skomunikowanie miasta – szczególnie brak połączeń kolejowych z Białymstokiem i Warszawą. Obydwa miasta wykazują w ostatnich latach pozytywne tendencje demograficzne, co jest istotne w regionie borykającym się z poważnymi problemami demograficznymi.

Poza Łomżą i Suwałkami, trzecim ośrodkiem subregionalnym (choć niewyodrębnionym statystycznie), dominującym w południowej części województwa, jest Bielsk Podlaski. Jest on miastem o silnej pozycji gospodarczej, ale jednocześnie wskazanym w KSRR jako miasto tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Problemy rozwojowe Bielska Podlaskiego dotyczą m.in. depopulacji, pogarszania się struktury wieku, niedostosowania kwalifikacji zawodowych mieszkańców do potrzeb lokalnej gospodarki. Z drugiej strony powiat bielski jest drugim ośrodkiem po Białymstoku, w którym odnotowuje się najwyższą wartość eksportu oraz największą liczbę eksporterów w całym województwie. Jednakże odczuwalne problemy demograficzne Bielska Podlaskiego mogą prowadzić do utraty przez to miasto jego funkcji gospodarczych.

W subregionalnych ośrodkach wzrostu nadal należy wspierać usługi publiczne, dostępność transportową, działania z zakresu gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska, podnoszenia jakości kapitału ludzkiego. Wzmacnianie pozycji Łomży, Suwałk i Bielska Podlaskiego powinno opierać się w dużym stopniu na rozwijaniu ich potencjału gospodarczego i poprawieniu atrakcyjności inwestycyjnej bazującej na potencjale endogenicznym tych miast. Szczególne znaczenie ośrodków subregionalnych w procesach rozwojowych województwa powinno znaleźć odzwierciedlenie w ich udziale w realizacji wielu celów operacyjnych. W obszarze dynamicznej gospodarki ważne będzie realizowanie swoich specjalizacji w ramach celu operacyjnego 1.1 *Przemysły przyszłości*. Kluczowe znaczenie dla rozwoju ośrodków subregionalnych będzie miała realizacja celu operacyjnego 2.1 *Kompetentni mieszkańcy* i celu operacyjnego 2.3 *Przestrzeń wysokiej jakości*. Ograniczone zasoby i duże wyzwania przed jakimi staje region sprawiają, że potencjał ośrodków subregionalnych musi być w pełni wykorzystany, czemu będzie służyło szerokie wdrażanie wszystkich celów operacyjnych wchodzących w skład celu strategicznego 3. *Partnerski region*.

Mapa 14. Ośrodki wzrostu

Źródło: Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego w Białymstoku

4. Białystok i jego obszar funkcjonalny. Stolica województwa podlaskiego jest najsilniejszym biegunem wzrostu w całym województwie. Białystok wraz z gminami: Choroszcz, Czarna Białostocka, Dobrzyniewo Duże, Juchnowiec Kościelny, Łapy, Supraśl, Turośń Kościelna, Wasilków, Zabłudów, tworzy Białostocki Obszar Funkcjonalny.

Potencjał społeczny i gospodarczy Białegostoku powoduje, że jest on naturalnym rynkiem pracy i aktywności gospodarczej dla mieszkańców okolicznych gmin. Stolica województwa jest miejscem, gdzie mieszkańcy całego regionu korzystają z funkcji gospodarczych, naukowych i społecznych wyższego rzędu, których nie mogą otrzymać na szczeblu lokalnym. Dlatego, zgodnie z KSRR, zakłada się skierowanie do stolic województw działań, które w szczególny sposób wzmocnią mechanizmy planowania i zarządzania strategicznego oraz inicjatywę współpracy i partnerstwa pomiędzy miastami i wewnątrz miejskich obszarów funkcjonalnych, a także wypromują podejście partycypacyjne w zakresie zarządzania miastami. Zakres interwencji na obszarze Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego powinien się koncentrować na wsparciu kształcenia wyższego i edukacji zawodowej w celu zapewnienia wykształconych kadr na potrzeby dynamicznego rynku pracy oraz ukierunkowaniu posiadanego potencjału na wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności sektora przedsiębiorstw, również na arenie międzynarodowej. Służyć temu będzie realizacja celu operacyjnego 1.1 *Przemysły przyszłości*, celu operacyjnego 1.2 *Podlaski system otwartych innowacji* czy celu operacyjnego 2.1 *Kompetentni mieszkańcy*. Wyjątkową rolę należy także przypisywać działaniom w zakresie uczelni wyższych służących rozwojowi inteligentnych specjalizacji regionu oraz wspieraniu efektywnych rozwiązań dotyczących szkolnictwa zawodowego. Zgodnie z przyjętym przez Unię Europejską podejściem do zmian klimatycznych istnieje potrzeba wspierania rozwiązań opartych na środowisku naturalnym, włączających jego elementy w przestrzeń miejską (np. architektura zielono-niebieska) do rozwiązywania problemów zanieczyszczenia środowiska i ułatwienia adaptacji do zmian klimatu. BOF może też odegrać ważną rolę w wypracowywaniu modelowych rozwiązań dla całego województwa w zakresie celów dotyczących rewolucji energetycznej i gospodarki obiegu zamkniętego (cel operacyjny 1.4.) Priorytetem jest wspieranie stosowania zaawansowanych technologicznie i innowacyjnie rozwiązań w zarządzaniu miastem i podnoszenie jakości jego przestrzeni, a także poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej, czemu będzie sprzyjać

realizacja działań w ramach celu operacyjnego 3.1 *Dobre zarządzanie* oraz celu operacyjnego 2.3 *Przestrzeń wysokiej jakości*. Istotna, zarówno dla przedsiębiorców, jak i dla mieszkańców BOF, będzie realizacja działań w celu operacyjnym 1.5 *E-podlaskie*. Realizacja celów związanych z partnerskim regionem jest ważna we wszystkich obszarach funkcjonalnych, ale w przypadku BOF należy liczyć na aktywne działania w zakresie dobrego zarządzania (cel operacyjny 3.1.) oraz partnerstw międzynarodowych i ponadlokalnych (cel operacyjny 3.3.) oddziałujące na cały region.

5. **Miasta powiatowe** w województwie podlaskim to: Suwałki, Sejny, Augustów, Grajewo, Kolno, Łomża, Mońki, Sokółka, Białystok, Zambrów, Wysokie Mazowieckie, Bielsk Podlaski, Hajnówka, Siemiatycze. Pełnią one funkcje ponadlokalne i stanowią istotne zaplecze społeczno-gospodarcze dla społeczności gmin sąsiadujących, głównie gmin wiejskich. W ośrodkach powiatowych rozwija się przede wszystkim przemysł przetwórczy (m.in. spożywczy i drzewny) oraz usługi nastawione na obsługę otaczających gmin. Realia społeczno-gospodarcze miast powiatowych są pierwotną przyczyną regresu rozwoju. Niskie PKB wytwarzane w poszczególnych powiatach, przekłada się na dość niskie przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto. Wiąże się z tym niska skłonność miejscowej ludności do przedsiębiorczości. W efekcie słaby rozwój przemysłu i oparcie się w praktyce na pojedynczych branżach, sprawia, że ludzie w wieku produkcyjnym, o poszukiwanych na rynku pracy kwalifikacjach, migrują do większych ośrodków. Konieczne jest zatem dostarczenie tym miastom pewnego impulsu rozwojowego, którym może być zachęcanie miejscowych przedsiębiorców do podejmowania działań proinnowacyjnych. W miastach powiatowych szczególne znaczenie należy przypisywać rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości (cel operacyjny 1.3.), powiązanej z dostosowywaniem kompetencji mieszkańców (cel operacyjny 2.1.) oraz z ich aktywizacją (cel operacyjny 2.2.). Obok zachęt i bodźców kierowanych do przedsiębiorców i osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej, należy w dalszym ciągu inwestować w infrastrukturę dostępową, tzn. wysokoprzepustowe sieci teleinformatyczne, jak i dobrej jakości drogi i linie kolejowe, które poprawią dostępność wewnętrzną i zewnętrzną ośrodków powiatowych (cel operacyjny 2.3 *Przestrzeń wysokiej jakości*). Takie działania niewątpliwie uruchomią potencjał endogeniczny każdego miasta.

Mapa 15. Miasta powiatowe

Źródło: Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego w Białymstoku

6. Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne

Województwo podlaskie jest regionem o przewadze obszarów wiejskich. Na łączną liczbę 118 gmin przypada 78 gmin wiejskich, w których mieszka ok. 40% ogółu populacji. Jest również regionem bardzo zróżnicowanym. Z jednej strony można tu znaleźć tereny o dużych walorach ekologicznych, takich jak: rozległe tereny bagienne w dolinach Biebrzy, Narwi i Rospudy, wyjątkowe kompleksy leśne (do których należą puszcze: Białowieska, Knyszyńska i Augustowska), tereny posiadające szczególne walory krajobrazowe (np. Pojezierze Suwalsko–Augustowskie) oraz z drugiej strony występujące obszary intensywnego rolnictwa w zachodniej części województwa. Oznacza to, że na terenach wiejskich województwa podlaskiego istnieje potrzeba zastosowania różnorodnych instrumentów rozwoju, dostosowanych do funkcji przez nie pełnionych. Zakres interwencji powinien obejmować wachlarz instrumentów podnoszących jakość życia mieszkańców. Będzie temu służyć, m.in. rozwój i unowocześnienie szkolnictwa począwszy od etapu przedszkolnego aż do kształcenia ustawicznego, rozwój infrastruktury transportowej, telekomunikacyjnej i wodno-kanalizacyjnej. Niezbędne są działania dotyczące przywracania funkcji społeczno-gospodarczych obszarów wiejskich w ramach odnowy wsi. Ważne będą działania promujące przedsiębiorczość i umiejętności konkurowania na rynku pracy. W odniesieniu do rolnictwa szczególne zagrożenie zaczyna stanowić brak wody. Stąd ważna jest mała retencja, program zalesień terenów nieużywanym rolniczo, ale też ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej przed uszczupleniem na nieuzasadnione cele nierolnicze. Ze względu na przyjęty w regionie model energetyki rozproszonej, w dalszym ciągu należy wspierać inwestycje dotyczące produkcji energii ze źródeł odnawialnych, co będzie możliwe poprzez działania podejmowane w ramach realizacji celu operacyjnego 1.4 *Revolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego*. Polityka regionalna w stosunku do obszarów wiejskich powinna być oparta na inicjatywach lokalnych, rozwijających kapitał społeczny. W gminach, które są objęte szczególną ochroną prawną ze względu na obszary cenne przyrodniczo (m.in. obszary Natura 2000), należy kontynuować działania z jednej strony dotyczące ochrony środowiska i wartości krajobrazowych, z drugiej zaś wspierające rozwój przedsiębiorczości, która pozwoli zachować walory przyrodnicze, w tym turystyki kwalifikowanej czy ekoturystyki. Rolnictwo na obszarach cennych przyrodniczo powinno rozwijać się w kierunku produkcji żywności wysokiej jakości i rolnictwa ekologicznego. Na obszarach wiejskich zasadne będzie koncentrowanie się na realizacji działań służących realizacji celów operacyjnych związanych z przestrzenią wysokiej jakości (cel operacyjny 2.3.), a także rozwojem przedsiębiorczości (cel operacyjny 1.3) w powiązaniu z aktywizacją mieszkańców (cel operacyjny 2.2.), szczególnie w zakresie wspierania mieszkańców w zdobywaniu i rozwijaniu kompetencji we wszystkich etapach życia. W obszarze przedsiębiorczości można liczyć na rozwój ekologicznych form produkcji rolniczej i powiązany z nim rozwój przetwórstwa żywności wysokiej jakości.

Mapa 16. Obszary wiejskie, w tym przyrodniczo cenne

Źródło: Podlaskie Biuro Planowania Przestrzennego w Białymstoku

7. System realizacji

7.1. Zasady realizacji

W celu zapewnienia możliwie najlepszych efektów przy założeniu zaangażowania dostępnych zasobów finansowych, rzeczowych i ludzkich, proces realizacji Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego powinien przebiegać zgodnie z określonymi zasadami. Do najważniejszych zasad realizacji Strategii należą:

- **PARTNERSTWO** – oznacza współdziałanie, współdecydowanie i współodpowiedzialność podmiotów publicznych i niepublicznych w realizacji wspólnych przedsięwzięć przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów Strategii, a także w monitorowaniu i ewaluacji podejmowanych działań. We współuczestniczeniu, współdecydowaniu muszą brać udział podmioty publiczne, prywatne i społeczne, których decyzje mają największy wpływ na przebieg procesów rozwojowych w regionie. Partnerzy społeczni i gospodarczy włączani są od samego początku i na każdym etapie na równorzędnych prawach.
- **INTEGRACJA** – cele określone w Strategii są realizowane w różnym zakresie przez wszystkie podmioty publiczne w ramach swoich kompetencji oraz w różnych układach terytorialnych. System realizacji uwzględnia integrującą rolę samorządu województwa w zakresie działań różnych podmiotów na poziomach regionalnym i lokalnym, przy jak najlepszym wykorzystaniu polityk krajowych i zagranicznych oddziałujących na województwo. Jednocześnie realizowana polityka rozwojowa będzie odpowiadać na specyficzne potrzeby terytoriów i bazować na ich wewnętrznym potencjale rozwojowym. Zakłada się wykorzystanie endogenicznego potencjału (zasobów terytorialnych) oraz umożliwienie realizacji interwencji odpowiadających na wyzwania rozwojowe, a jednocześnie precyzyjnie dostosowanych do lokalnych uwarunkowań.
- **KOORDYNACJA** – osiągnięcie celów Strategii wymaga kompleksowej koordynacji działań różnych podmiotów. Rolą wszystkich zaangażowanych partnerów jest przełamywanie barier i deficytów w zakresie koordynacji, zarówno na poziomie regionalnym, jak i lokalnym. Nadanie odpowiedniej wagi i znaczenia realizacji Strategii oznacza dążenie do wzmocnienia koordynacyjnej roli polityki regionalnej wobec innych polityk (koordynacja horyzontalna) oraz do zapewnienia koordynacji pionowej (wertykalnej) między działaniami różnych podmiotów.
- **SUBSYDIARNOŚĆ** – realizacja interwencji publicznej jest prowadzona przez różne podmioty na poziomie gwarantującym jej najwyższą efektywność. Każde działanie jest zaprogramowane i realizowane na możliwie najniższym, ale jednocześnie efektywnym dla danego zagadnienia, poziomie administracyjnym.
- **POSZANOWANIE ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO** – realizacja celów i działań Strategii odbywa się w otaczającym nas środowisku przyrodniczym, które jest jednym z najważniejszych zasobów regionu. Strategiczne podejście do środowiska przyrodniczego przejawiać się będzie w rzeczywistym wdrażaniu idei zrównoważonego rozwoju, pozwalającej budować przewagi konkurencyjne województwa z myślą o warunkach życia przyszłych pokoleń.

7.2. System wdrażania

Cele i działania sformułowane w Strategii, ze względu na kluczowe znaczenie tego dokumentu w wytyczaniu kierunków rozwoju regionu, dotyczą bardzo różnorodnych dziedzin aktywności społeczno-gospodarczej, w tym takich, które wykraczają poza sferę kompetencji samorządu województwa. W związku z powyższym również system wdrażania Strategii powinien być bardziej zdekoncentrowany i wykraczać poza Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego (UMWP) i jego struktury. Biorąc zatem pod uwagę kompetencje samorządu województwa, sfery aktywności ujęte w Strategii można zobrazować następująco:

❖ Sfera bezpośrednich kompetencji i oddziaływania samorządu województwa

Sfera obejmuje obszary i zadania powierzone na mocy stosownych przepisów samorządowi województwa i jego organom, wojewódzkim samorządowym jednostkom organizacyjnym oraz spółkom z udziałem samorządu województwa. W sferze tej samorząd województwa jest podmiotem bezpośrednio realizującym i współfinansującym działania wskazane w Strategii.

❖ Sfera pośredniego oddziaływania samorządu województwa

Sfera dotyczy dziedzin aktywności, na które samorząd województwa może pośrednio wpływać na przykład za pośrednictwem zarządzanych przez siebie programów i projektów, w tym w szczególności współfinansowanych ze środków UE, jak również poprzez udział finansowy w przedsięwzięciach realizowanych przez podmioty od niego niezależne, np. samorządy lokalne, organizacje pozarządowe itp. Samorząd województwa w tej sferze pełni rolę koordynatora działań rozwojowych oraz zarządzającego środkami zewnętrznymi na ich realizację.

Schemat 1. Sfery aktywności ujęte w Strategii w zależności od kompetencji samorządu województwa

❖ Sfera poza zakresem kompetencji samorządu województwa

Sfera dotyczy obszarów działalności, w których samorząd województwa nie dysponuje formalnymi kompetencjami, może natomiast poprzez swoje zaangażowanie, formułowane opinie, działania o charakterze lobbingowym czy doradczym mieć pośredni wpływ na działania podejmowane na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym lub być inspiratorem kluczowych przedsięwzięć rozwojowych z punktu widzenia regionu.

Samorząd województwa pełni w procesie wdrażania Strategii następujące role:

- podmiotu koordynującego działania rozwojowe,
- podmiotu programującego i zarządzającego procesami rozwoju,
- węzła sieci partnerów.

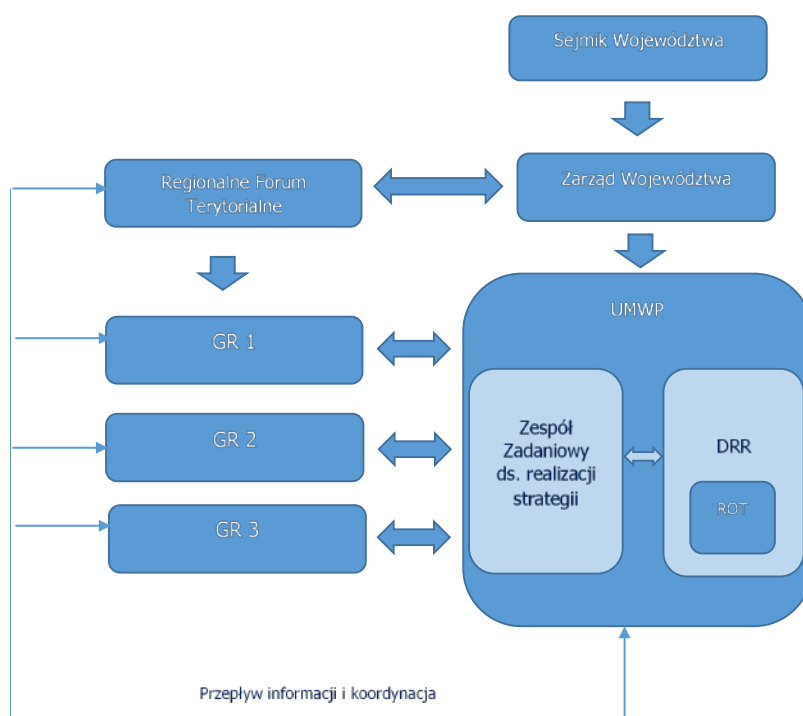
Instrumentem/forum dyskusji kształtującym i stymulującym strategiczne myślenie o rozwoju na poziomie regionalnym jest **Regionalne Forum Terytorialne (RFT)**. RFT pełni również funkcje związane z monitorowaniem Strategii, jest połączeniem funkcji komitetu monitorującego i sterującego. Ustalając skład RFT, Zarząd kierował się zasadą partnerstwa, dlatego w skład RFT wchodzi przedstawiciele wszystkich szczebli jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa, administracji rządowej

dowej województwa, partnerów społeczno-gospodarczych, przedstawicieli organizacji pozarządowych, uczelni oraz ekspertów zewnętrznych. Skład RFT zapewnia zrównoważony udział strony samorządowej, rządowej oraz partnerów społeczno-gospodarczych. W szczególności w skład RFT wchodzi przedstawiciele miast subregionalnych, największych w regionie uczelni, organizacji pozarządowych oraz reprezentanci środowisk gospodarczych.

Głównym celem RFT jest stymulowanie strategicznej dyskusji dotyczącej celów, kierunków i efektów polityki regionalnej w województwie, a także ich ocena z uwzględnieniem problemów społeczno-gospodarczych regionu. W tym celu RFT może korzystać z opinii niezależnych ekspertów lub usług innych instytucji.

Koordinacja procesu zarządzania strategicznego została powierzona **Departamentowi Rozwoju Regionalnego (DRR)**, odpowiedzialnemu za politykę regionalną i planowanie strategiczne. Zadaniem DRR jest także monitorowanie postępów realizacji Strategii w kontekście zmian zachodzących w sytuacji społeczno-gospodarczej regionu, m.in. za pośrednictwem **Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego (ROT)**, utworzonego w strukturze tego departamentu.

RFT może wskazać potrzebę powołania i zdefiniować zakres działania **Grup Roboczych**. Grupy Robocze powołuje RFT w szczególności do przygotowania/opracowania programów i/lub planów rozwoju, w tym sektorowych, tworzonych na potrzeby realizacji celów Strategii. W skład Grup Roboczych mogą wchodzić osoby wskazane przez RFT oraz pracownicy UMWP. Obsługę logistyczną RFT oraz Grup Roboczych zapewnia DRR.

Schemat 2. Schemat organizacyjny instytucji systemu wdrażania SRWP

W ramach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego funkcjonuje **Zespół Zadaniowy ds. realizacji strategii (ZZ)**, składający się z dyrektorów departamentów, którego zadaniem jest czuwanie nad całością realizacji Strategii. Funkcję Przewodniczącego Zespołu Zadaniowego pełni Sekretarz Województwa, a jego zastępcą jest Dyrektor DRR.

Nowoczesna polityka rozwoju wymaga od Samorządu Województwa bardzo aktywnej roli, nie tylko w sferze bezpośrednich kompetencji, ale także jako inicjatora i animatora działań innych podmiotów, które w myśl zasady dobrego rządzenia (*good governance*) będą silniej niż do tej pory zaangażowane w realizację celów Strategii. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się możliwość wdrażania poszczególnych obszarów Strategii przez jednostki podległe samorządowi województwa, ale także niezależne wobec UMWP. Dodatkowo w umotywowanych przypadkach dopuszcza się możliwości tworzenia na potrzeby realizacji poszczególnych zadań jednostek o charakterze projektowym, kończących swoją działalność wraz z zakończeniem powierzonego zadania.

7.3. System monitorowania

Monitoring jest nieodzownym elementem systemu wdrażania Strategii. Systematyczna analiza postępów wdrażania Strategii stanowi podstawę do weryfikacji skuteczności jej realizacji, stając się kluczowym źródłem informacji w procesie decyzyjnym.

System monitorowania Strategii jest elementem szerszego systemu monitorowania polityki rozwoju. Zgodnie z zapisami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, kluczową rolę w polityce regionalnej, obok ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, odgrywa **samorząd województwa**, który pełni podstawową rolę w procesie programowania rozwoju, zarządzania rozwojem, realizacji działań rozwojowych na poziomie regionalnym oraz koordynowania działań rozwojowych na poziomie województwa. Samorząd województwa czuwa nad przebiegiem procesów realizacji polityki regionalnej, a w szczególności diagnozuje sytuację i potencjały/trendy rozwojowe (ścieżki rozwojowe) różnego typu obszarów (w tym OSI wskazane w KSRR). Istotną rolę samorządu województwa jest **monitoring** sytuacji w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego oraz ocena skuteczności i efektywności dotychczas stosowanych interwencji rozwojowych, kierowanych w ramach polityki regionalnej i polityk sektorowych do regionu.

Na zintegrowany system analityczno-monitoringowy dedykowany ocenie polityk rozwojowych, mających wpływ terytorialny składają się jednostki szczebla centralnego i regionalnego. Za prowadzenie monitoringu i analiz dotyczących realizacji polityk ujętych w kluczowych dokumentach strategicznych oraz monitoring sytuacji społeczno-gospodarczej kraju i regionów odpowiada **Krajowe Obserwatorium Terytorialne**. Obserwatorium wspomaga procesy decyzyjne na poziomie centralnym. Zapleczem analityczno-informacyjnym w obszarze sytuacji i procesów społeczno-gospodarczych w kraju i regionach jest **Główny Urząd Statystyczny (GUS)**.

W systemie analityczno-monitoringowym, na poziomie regionalnym, funkcjonują **Regionalne Obserwatoria Terytorialne** oraz **Wojewódzkie Ośrodki Badań Regionalnych**.

Powołane i zarządzane przez jednostki samorządu województwa **ROT-y** prowadzą badania, opracowują analizy i wspierają zarządzanie polityką rozwoju na poziomie regionalnym. Ich zadaniem jest zbieranie danych z różnych źródeł i przygotowanie najważniejszych informacji o zmianach społeczno-gospodarczych zachodzących w regionach, które następnie mają być wykorzystywane przy podejmowaniu regionalnych decyzji strategicznych i operacyjnych.

Obserwatoria regionalne tworzą system współpracy i przepływu informacji między najważniejszymi podmiotami publicznymi na poziomie regionalnym, biorącymi udział w planowaniu i realizacji polityki rozwoju w celu monitorowania i oceny całości interwencji publicznej mającej wpływ terytorialny. W realizacji wskazanych procesów, regionalne obserwatoria terytorialne współpracują z wojewódzkimi ośrodkami badań regionalnych, które funkcjonują w strukturach 16 urzędów statystycznych i stanowią wsparcie diagnostyczne oraz analityczne w monitorowaniu rozwoju na szczeblu regionalnym i lokalnym.

Komplementarność działań podejmowanych w ramach monitoringu dopełnia współpraca z jednostkami funkcjonującymi w ramach systemu ewaluacji polityki spójności: **Krajową Jednostką Ewaluacyjną** i **Jednostkami Ewaluacyjnymi** funkcjonującymi na poziomie regionów. Wymienione podmioty prowadzą własne działania analityczne oraz wymianę informacji między podmiotami zaangażowanymi w realizację polityki rozwoju oraz współpracują z instytucjami prowadzącymi działalność badawczą, edukacyjną i informacyjną w obszarze zarządzania rozwojem. W województwie podlaskim, rolę jednostki ewaluacyjnej pełni **Regionalne Obserwatorium Terytorialne**. Połączenie w jednej komórce prac badawczo-analitycznych realizowanych przez regionalne obserwatorium terytorialne i

regionalną jednostkę ewaluacyjną, pozwala na specjalizację badawczą jednej komórki organizacyjnej oraz sprawne zarządzanie regionalnym systemem monitorowania i ewaluacji.

Wskaźniki monitorowania

W procesie monitorowania realizacji Strategii kluczową rolę będą odgrywały wskaźniki realizacji celów strategicznych, wymienione w tabeli 1. Proces monitorowania strategicznego opiera się na ograniczonej liczbie wskaźników monitorowania każdego z celów strategicznych. O doborze wskaźników decydowała adekwatność dla celu strategicznego oraz dostęp do danych. Z uwagi na konieczność zachowania możliwości porównawczych, głównym źródłem danych do monitorowania Strategii jest statystyka publiczna.

Tabela 1. Wskaźniki monitorowania celów strategicznych

Cel strategiczny	Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło	Wartość bazowa (rok)	Wartość pośrednia (2025)
Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka	PKB na 1 mieszkańca	zł	GUS-BDL	37 140 (2017, wartość szacunkowa)	wzrost o 30%
	Wartość produkcji sprzedanej wyrobów na mieszkańca	zł	GUS	informacje zostaną uzupełnione po otrzymaniu danych z GUS	informacje zostaną uzupełnione po otrzymaniu danych z GUS
	Wartość eksportu w przeliczeniu na 1 mieszkańca	EUR	obliczenia własne na podstawie KAS	1 853 (2018)	wzrost o 30%
Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny ze źródeł zarobkowych na 1 osobę w gospodarstwie domowym	zł	obliczenia własne na podstawie GUS	1 379 (2017)	1 750
	Dochody własne JST na mieszkańca	zł	GUS-BDL	2 570 (2018)	3 300
	Migracje międzywojewódzkie i zagraniczne na pobyt stały z regionu	os.	obliczenia własne na podstawie GUS-BDL	8920 (2018)	7 500
Cel strategiczny 3. Partnerski region	Migracje międzywojewódzkie i zagraniczne na pobyt stały do regionu	osoby	obliczenia własne na podstawie GUS-BDL	2797 (2018)	3 000
	Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. mieszkańców	szt.	GUS-BDL	1,6 (2017)	2,0
	Ogólny poziom zaufania	%	GUS	86% (2018)	91%

Źródło: opracowanie własne

W 2025 roku nastąpi przegląd śródkresowy realizacji celów Strategii. W trakcie przeglądu ustalone zostaną, i zatwierdzone przez Zarząd Województwa Podlaskiego, wartości docelowe wskaźników realizacji celów strategicznych na 2030 rok oraz, w sytuacji uzasadnionych potrzeb, zostaną dokonane korekty w zestawie wskaźników strategicznych monitorowania Strategii.

Na poziomie wdrożeniowym określone zostaną dodatkowe kategorie wskaźników:

- 1) wskaźniki realizacji celów operacyjnych,
- 2) wskaźniki monitorowania obszarów strategicznej interwencji (OSI).

Monitorowaniem objęte zostaną również programy rozwoju⁵, poprzez które wdrażana będzie Strategia oraz regionalny program operacyjny (RPO). Dzięki stałemu monitorowaniu instrumentów wdrożeniowych Strategii, zapewnione zostanie operacyjne śledzenie postępów pełnego spektrum działań.

Co do zasady, Strategia będzie monitorowana w cyklu corocznym, a jej monitoring będzie integralną częścią Raportu o stanie województwa. Pierwszy raport z realizacji Strategii, jako integralna część Raportu o stanie województwa opracowany zostanie w 2021 roku. Wyjątkiem będzie monitoring OSI, który będzie odbywał się w cyklu trzyletnim. O analizę wskaźników monitorowania OSI zostaną wzbogacone raporty roczne z realizacji Strategii w latach: 2021, 2024, 2027 i 2030.

Departament Rozwoju Regionalnego będzie odpowiedzialny za:

- przegląd śródkresowy realizacji celów Strategii,
- określanie dodatkowych, adekwatnych wskaźników na poziomie wdrożeniowym,
- wprowadzanie zmian w katalogu wskaźników na poziomie wdrożeniowym, w miarę potrzeb wynikających z uwarunkowań towarzyszących wdrażaniu,
- koordynację prac i przygotowywanie raportów z realizacji Strategii. Poszczególne departamenty UMWP oraz wojewódzkie jednostki organizacyjne, wchodzące w skład ZZ, odpowiadać będą za przygotowywanie odpowiednich informacji i wkładu do raportów w niezbędnym zakresie (m.in. w zakresie informacji o programach rozwoju).

⁵ Programy, o których mowa w art. 9 pkt 3 z dnia 6 grudnia 2006r. *o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1295.

7.4. Ramy finansowe

[zostaną uzupełnione na dalszym etapie prac]

8. Strategia a dokumenty krajowe

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego powinna być spójna z kluczowymi dokumentami krajowymi. Ze względu na fakt, iż obecnie tylko Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jest dokumentem oficjalnie przyjętym, zaś pozostałe strategie, w tym Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, są na różnych etapach przygotowania, oceny spójności dokonano tylko ze Strategią Średniookresową.

Tabela 2: Spójność Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 z celami i obszarami Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Cele Strategiczne i Obszary SOR	Cele strategiczne i operacyjne SRWP 2030											
	Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka					Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy			Cel strategiczny 3. Partnerski region			
	1.1. Przemysły przyszłości	1.2. Podlaski system otwartych innowacji	1.3. Lokalna przedsiębiorczość	1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego	1.5. E-podlaskie	2.1. Kompetentni mieszkańcy	2.2. Aktywni mieszkańcy	2.3. Przestrzeń wysokiej jakości	3.1. Dobre zarządzanie	3.2. Kapitał społeczny	3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne	3.4. Gościnny region
Cel szczegółowy I - Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną												
Obszar: Reindustrializacja	XXX	X										
Obszar: Rozwój innowacyjnych firm		XXX			X	X						
Obszar: Małe i średnie przedsiębiorstwa			XXX			X						
Obszar: Kapitał dla rozwoju	X											XXX
Obszar: Ekspansja zagraniczna	XXX										X	
Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony												
Obszar: Spójność społeczna							XXX			X		
Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie			X					XXX	X			
Cel szczegółowy III - Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu												
Obszar: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce									XXX			
Obszar: Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem		X							XXX			
Obszar: E-państwo					XXX				X			
Obszar: Finanse publiczne									X			
Obszar: Efektywność wykorzystania środków UE									XXX		X	
Obszary wpływające na osiągnięcie celów strategii												
Obszar: Kapitał ludzki i społeczny						X				XXX		
Obszar: Cyfryzacja		XXX										
Obszar: Transport								XXX				
Obszar: Energia				XXX								
Obszar: Środowisko								XXX				
Obszar: Bezpieczeństwo narodowe									X			

X – spójność celów; XX – wysoka spójność celów; XXX – bardzo wysoka spójność celów.

W przygotowaniu na poziomie krajowym są jeszcze następujące strategie zintegrowane:

- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030;
- Strategia Produktywności;
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego;
- Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030;
- Strategia Sprawne i Nowoczesne Państwo 2030;
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030;
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku;
- Polityka energetyczna Polski do 2040 roku;
- Polityka ekologiczna państwa 2030.

Z chwilą przyjmowania przez rząd RP kolejnych dokumentów strategicznych, będą one rozpatrywane pod kątem spójności strategii regionalnej.